

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

Opgericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen
21 Maart 1900.

OOST

EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.“

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers. . . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel. . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . . . „ 0.09
„ „ „ 1000 „ . . . . . „ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.

Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en glnds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één'schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Stuurlui in den Vreemden. — Perskroniek. — Oost-Indische Berichten. — West-Indisch Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — China. — Inhoud van Tijdschriften. — Feuilleton. —

Mededeelingen.

I. Van de Afdeling 's-Gravenhage:

Op Vrijdag 23 NOVEMBER a.s. des avonds te acht uur in, de groote zaal n°. 4 boven het Haagschekoffiehuis, voordracht van den heer J. C. van Eerde:

Het bergmeer op Lombok.

Deze voordracht zal worden besloten met interessante lichtbeelden.

Donateurs en leden der Vereeniging „Oost en West“ hebben, op vertoon van hun Bewijs van Lidmaatschap, vrijen toegang; entree voor huisgenoten f 0.50. Toegangskarten voor niet-leden a f 1 per persoon zijn van af heden te bekomen ten kantore Laan van Meerdervoort 195 en in „Boentari“ Plaats 9, of den avond zelf in de zaal.

II. Van de Vereeniging „Moederland en Koloniën.“

Openbare

Algemeene Vergadering

op Donderdag 22 NOVEMBER 1906, des avonds te 8 ure in het

ZUID-HOLLANDSCH KOFFIEHUIS,
Groenmarkt te 's-Gravenhage.

AGENDA:

- 1°. Mededeelingen van het Bestuur.
- 2°. Voordracht van den heer J. van der Elst, oud-luitenant ter zee, Secretaris der Nederlandsche Vlootvereeniging.

Onderwerp: **Onze Zeemacht.**

Punten van behandeling:

- 1°. Nederlands houding op Maritiem gebied.
- 2°. De samenstelling onzer Zeemacht.
- 3°. De Nederlandsche Vereeniging „Onze Vloot“.

GELEGENHEID TOT DEBAT.

Het Bestuur der Vereeniging:

De Secretaris
J. L. SWART.

Voor introductie gelieve men zich te wenden tot den Secretaris der Vereeniging, Stephensonstraat 23.

Stuurlui in den vreemde.

Men bemoeit zich in den laatsten tijd in den vreemde veel met onze koloniën. Deze heeft er goeds van te zeggen, gene als een zekere heer Bryan geeft er op af, maar deze amerikaansche criticus, voor wien alle koloniën des duivels zijn, is ten minste zoo onpartijdig om allen een veeg uit de pan te geven, die zich met koloniaal beheer inlaten, ook zijn eigen land, dat hij nog eens als president hoopt voor te staan, waarop vooralsnog evenwel het uitzicht niet bijster groot schijnt.

Doch we willen het nu niet hebben over de critiek van anderen op onzen arbeid, maar over twee welgemeende raadgevingen, die uit den vreemde tot ons kwamen.

Het eerst is dan aan de beurt de, ook ten onzenz wagens zijne ernstige studiën op nederlandsch-koloniaal gebied welbekende professor Anton, die in Schmoller's Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reiche een studie in het licht gaf over de Suikerindustrie op Java en de inlandsche bevolking.

Tot ons leedwezen staat ons het origineel niet ten dienste en kunnen we ons dus slechts bepalen tot aanhalingen uit een overzicht van bedoelde studie, door E. Prager in de Deutsche Kolonial Zeitung van den 27en October II, gegeven.

Volgens dit overzicht verdeelt professor Anton de suiker-industrie op Java over drie periodes: het tijdperk van het cultuurstelsel, van 1830—1861, waarin de Staat de groote winsten aan zich trok doch tevens den grondslag legde voor eene bloeiende industrie; het tijdperk der vrije ondernemingen van 1861—1900, waarin aan het kapitaal geleidelijk uitsluitend de winsten uit deze industrie werden verzekerd; en eindelijk het tijdperk, waarin het kapitaal hoogtij viert.

Wel bestond bij den wetgever het streven den inboorling waarborgen te verschaffen tegen eenzijdige uitbuiting door de ondernemers, maar volgens professor Anton, die zich ten deze blijkbaar den tolk maakt van eenzijdige voorlichting, zijn de bestaande bepalingen betreffende huur-contracten, tegen het onttrekken van te veel land en water, en betreffende de maximum-oppervlakte der tuinen voor elke fabriek vatbaar om niet ten volle te worden nageleefd.

Zijn overzicht vervolgt dan:

„Neemt men in aanmerking, dat elke bescherming van den arbeid ontbreekt, dan volgt, dat de pacht-schellingen en arbeidsloonen, welke de industrie den inboorlingen in ruil geeft voor het betrekken van land, water en arbeidskrachten geen billijk equivalent hiervoor biedt. Uit den zelfstandigen rijstboer wordt een onzelfstandige arbeider, die voor het plaatselijk gebruikelijk dagloon van 25 centen veel harder werken moet dan voor zijn eigen bedrijf, maar bezwaarlijk in deze verdienste eene genoegzame schadeloosstelling vindt voor de bij niet-verpachting hem ten deel valende producten. Het in verhouding tot den arbeidsduur zeer geringe loon, die het geheele dagelijksche inkomen van den fabrieksarbeider uitmaakt, doet het twijfelachtig voorkomen of zijn verdienste den arbeider

meer biedt dan het zuiver levensonderhoud, en of de krachtsinspanning, die van hem wordt gevraagd, wel in behoorlijke verhouding staat tot het loon. Niet vergeten mag men wel is waar, dat tengevolge van de sterke natuurlijke vermeerdering zich op Java thans een groot aantal bezitloze lieden bevindt, voor wie de voor land- en transport-arbeid gegeven loonen een beachtenswaard inkomen bieden. Maar het voordeel voor de onderste lagen komt Anton terecht niet zoo groot voor, dat het tegen het nadeel voor de hogere opweegt. Wat de boerenverpachters door den suiker-aanplant op hun veld verliezen, wordt slechts ten deele goed gemaakt door het nut, dat voor de niet-bezitende klasse uit de industrie voortvloeit.“

Laat ons hier even stilstaan.

Gaf de heer Prager juist weer in zijn résumé wat zijn geleerde zegsman met zooveel woorden meer heeft uitgelegd, dan zien we hoe ook hier weer op de leer der waarschijnlijkheden, onomstootelijke stellingen worden opgebouwd. Het equivalent voor den inlandschen verhuurder kan bezwaarlijk billijk wezen. Het is twijfelachtig of de arbeider wel meer ontvangt in zijn loon dan juist genoeg is om van te leven. Het is twijfelachtig of hij wel loon krijgt naar zijn werk. En op zulke gronden, al even betwistbaar als die, ook hier weder elders in het overzicht aangevoerd, van de uitputting der gronden voor de suikercultuur, beoogt professor Anton dan dat hervorming geboden is, waartoe hij het volgende aangeeft:

„Verbod op afsluiting van individueele pacht- en arbeidscontracten en dwang tot overeenkomsten met de desa's. Bepaling dat de ondernemer voortaan het één-derde van de sawah-oppervlakte der desa's te zijner beschikking krijgt en daarvoor de geheele landrente der desa's draagt. Dwang op de bestaande ondernemers om de pacht-schellingen en de arbeidsloonen te verhoogen.“

Het is jammer, dat de heer Anton hier niet nog aan toegevoegd heeft, waarop inzonderheid de laatste bepaling zou moeten uitloopen: „Staking van het bedrijf.“

Het zou ons te ver voeren op alle onwaarschijnlijke waarschijnlijkheden van het betoog in te gaan. Maar wij meenen dat het hier toch geen kwaad kan eens even op de merites nu reeds van de suiker-cultuur op Java voor de inlandsche bevolking te moeten wijzen.

In 1904 werden door 134 suikerondernemingen in de gouvernementlanden van Java voor de rietcultuur 116911 bouws in beslag genomen, dat is nagenoeg het één-veertigste deel of 2½ pct. van de, door de inlandsche bevolking in die landen bebouwde oppervlakte, of het één-dertigste deel d.i. ruim 3 pct. van de, aan de inlandsche bevolking behoorende rijstvelden, welke opbrengst voor het geheele jaar 1904 76.514.181 picols rijst bedroeg, ter waarde van ongeveer 125 millioenen gulden, of omstreeks 40 gulden per bouw. Bereken men voor de twee miljoen bouws, waarop nog tweede gewassen werden geteeld, ruim gerekend een gelijke waarde-productie aan zulke gewassen, dan komt men tot een bedrag van 200 millioenen gulden als opbrengst der ruim 5 miljoen bouws, door de inlandsche bevolking voor de cultuur van rijst en tweede gewassen gebruikt. Dat is alles, wat zij van

haren grond betreft als vrucht van het bezit en van haren arbeid.

Wat levert nu dat oppervlak van 116911 bouws haar op? Aan de gegevens van het Koloniaal Verslag over 1904 ontleenen wij dat 126 ondernemingen van de hiervoren genoemde in dat jaar een bedrag van 34.347.351 guldens aan de inlandsche bevolking uitbetaalden aan arbeidsloon, grondhuur, leverantiën en transporten. Wij zullen gevoegelijk het totaal voor alle ondernemingen op 36 miljoen guldens kunnen stellen, wat indien het b.v. mogelijk ware de geheele rijstcultuur op Java door de suikercultuur te doen vervangen, gelijk zou staan met een bedrag van circa 1100 miljoen gulden of vijf en een half maal meer dan de Javaan thans van zijne velden wint.

Men zal ons tegenwerpen dat de voor de rietcultuur gebezigde terreinen tot de meest vruchtbare en meest renderende behooren, het product daarvan te behalen meer dan het gemiddelde van omstreeks 23 pikols per bouw moet wezen. Inderdaad zijn in het Sidhoardjosche terreinen, die gemiddeld 60 pikols natte padi opleveren, maar nog onlangs moesten wij van proeven vernemen, waaruit bleek dat in de suikerstreken ook productiën van ongeveer 29 pikols per bouw werden geconstateerd op door de inlandsche landbouwers zelve bebouwde sawahs. Gesteld dat de productie dier rietgronden voor inlandsche cultures het dubbele bedroeg van de gemiddelde opbrengst dier cultures, dan nog zou een ruime marge overblijven voor het geldelijke voordeel, dat de inlandsche bevolking in de suikerstreken, een klein deel slechts van haren grond, uit de suikerindustrie trekt.

Maar naast dit directe voordeel, staan nog andere, veel grootere wellicht, nog.

Wie maakt Java's Oosterlijnen inzonderheid productief? Is het de inlandsche rijstbouwer of is het de suikerfabrikant, die honderdduizenden tonnen van zijn product naar de havens ter verscheping zendt? En vinden niet duizenden en duizenden van de inlandsche bevolking loonende bezigheid in de havens van Java bij de behandeling van dit massa-transport?

En dan meent men dat het nut voor de inlandsche bevolking zoo gering is van een aantal bloeiende ondernemingen met haar talrijk personeel, kleine koloniën, die een niet gering te schatten deel harer behoeften — niet voor het bedrijf, daarvan gaven wij hiervoren het bedrag aan — van de bevolking betrekken te midden waarvan zij bestaan?

Wij meenen dan ook gerustelijk te mogen concluderen dat de suikerindustrie voor de inlandsche bevolking in financieel opzicht een belangrijk voordeel oplevert in vergelijking met den, op de voor haar ingeruimde terreinen anders te beoefenen rijstbouw.

Men noemt het loon van 25 centen laag — van westersch standpunt beschouwd — en vergeet dat er landen zijn als Engelsch-Indië waar staatsbeambten en dienaren als agenten en onderwijzers met 9 roepies in de maand worden bezoldigd. Wat weet men hier, wat te Jena van den toean boedjang op Java, die, geen eigen menage voerende, zijn bediende voor den kost drie gulden boven zijn loon moet betalen, waarvoor de man zich op de hoofdplaatsen nog wel in een warong, die er toch ook wat aan verdienen moet, voor 'n maand abonneert op zijn dagelijksche maaltijden?

Ja, zal men, dit wetende, erkennen: „de behoeften van den inlander zijn gering” maar daartegenover de stelling opperen, die ook aan professor Anton's betoog ten grondslag lag, waar deze in de meerdere verdiensten der inlandsche bevolking een middel voor den Staat zag om langs indirecten weg zijne inkomsten uit de hier bedoelde industrie te verbeteren: „de inlandsche bevolking móet tot een hooger peil worden gebracht.”

Uitstekend, beamen wij tegenover deze stelling, wanneer men dit doel slechts niet nastreft ten koste van eene industrie, die zich voor Java meer dan eenige andere verdienstelijk heeft gemaakt, en ten opzichte waarvan het woord „uitbuiting” in zijn geheel op haar toegepast in de Deutsche Kolonial Zeitung niet zonder een woord van ernstig protest mag worden gelaten.

Wie herinnert zich niet de bange jaren van den suiker crisis in de tachtiger jaren der vorige eeuw, de energie waarmee deze industrie trots tegenspoeden van allerlei aard zich er weder op werkte, jaren en jaren lang, gedurende welke het „uitbuitende” kapitaal grootendeels bleef liggen, totdat nu eindelijk betere tijden schijnen te zijn aangebroken.

Is het nu de tijd om tegenover de vermeende „uitbuiting” door het kapitaal, eene uitbuiting van het kapitaal te stellen?

Verhooging van den loonstandaard; zij zal ook voor Java komen, doch niet door kunstmiddelen of dwang

alsjeblijft. Is het voorbeeld van de Philippijnen niet leerrijk genoeg, waar ten gevolge van de hooge loonen door aan het amerikaansch bestuur aan zijne arbeiders verstrekt, aan verschillende eertijds bloeiende cultures de handen kwamen te ontvallen?

Verhooging van den loonstandaard zal ook voor Java komen, doch moet er komen langs den weg eener geleidelijke ontwikkeling, waardoor ook de arbeidersprestatie van den inlander zal verhoogden. De Javaan is niet lui, integendeel, doch werkt op zijne wijze, en waar hier een boer met een paar knechts werkt, die flink de handen uit de mouwen weten te steken, zijn ginds wellicht tientallen noodig.

De suiker-industrie heeft reeds veel ten goede voor de inlandsche bevolking in haar geheel uitgewerkt, zij kan zeer zeker nog meer doen, waar hetzij op particuliere, hetzij op staats-ondernemingen* voor den inlander ook uitzicht zou bestaan op de beter gesalarieerde betrekkingen dan die van mandoor en arbeider.

Een andere vraag evenwel, in verband met de door professor Anton voor den Staat uit deze industrie verwachtte meerdere voordeelen, is of de Staat geen recht heeft op een billijk aandeel in de thans gemaakte en verder te verwachten winsten.

Het argument, de Staat heeft in tijden van nood ook niet in de verliezen gedeeld en mag dus nu ook niet in de winsten deelen, wel eens in ernst te berde gebracht kan niet ernstig bedoeld zijn in een geordenen staat als de onze, waar deze van den failliet tot zelfs den laatsten hem toekomenden cent opeischt, om wanneer de man morgen weer op z'n beenen staat en winsten maakt ook hier weer z'n gerecht aandeel op te eischen. Dat is nu eenmaal zoo en moet ook zoo wezen. De Staat moet leven, zelfs in Indië, maar zal, hopen wij, daar nimmer de fout begaan, eene industrie tot proefkonijn te maken, waarvan te veel voor Java afhangt, om er zoo mee te sollen, als wel eens voorgesteld wordt door menschen, die beter deden een zaak van alle kanten te bekijken.

* Hierop is evenwel blijkens de gewisselde stukken tusschen Minister en Volksvertegenwoordiging geen kijk, uithoofde van de bepalingen der suiker-conventie.

Pers-kroniek.

INHOUD: Een „voortlichtster” van het Nederlandsch publiek in indische zaken op den kaak gesteld: een protest van Wong Tani Sr. in Land en Volk naar aanleiding eener beschuldiging door Frida tegen de inlandsche en indo-europeesche vrouwen ingebracht. — Een merkewaardig Atjeh-artikel in de Nieuwe Rotterdamse Courant. — „Nederland als koloniale mogendheid” een artikel door Adolph Mayer in de „Deutsche Rundschau”.

Wong Tani Sr., de onvermoeide strijder voor de somtijds in de Nederlandsche pers belaagde belangen der Indische maatschappij, zoo wel in zedelijk als materieel opzicht, trekt in Land en Volk wederom te velde tegen hetgeen zekere „Frida” in dat blad over de speelwoede onder de inlandsche indo-europeesche vrouwen had verteld.

„Frida, zoo zegt hij, beweert niets minder, dan dat de speelwoede onder de Inlandsche vrouwen een bepaald sociaal euvel geworden is. (Dat „geworden” is al zeer teekenend?)

Deze bewering of beschuldiging is m. i. onwaar. Heel gemoedelijk en zoo eenvoudig weg, wordt de geheele Inlandsche vrouwenwereld, door een klaarblijkelijk geheel onbevoegde beoordeelaarster, bestempeld als aartsspeelsters en dobbelaarsters.

Zou „Frida” nu niet zoo billijk willen zijn, om te bewijzen hetgeen ze beweerde? Noodig is 't dan ook, een juist uitleg te geven van hare opvatting van het begrip „Inlandsche”.

Het is toch niet mogelijk aan te nemen, dat de schrijfster de geheele Inlandsche vrouwenwereld van een kwaad beticht, dat bedreven wordt door een heel klein percentage van de Inl. vrouwelijke Mij? Want zóó doende, had haar oordeel over de Nederlandsche vrouwen 't zelfde moeten zijn.

Ik acht mij verder verplicht ook tegen deze onware voorstelling op te komen: 1°, omdat ze indruischt tegen de feitelijke Inlandsche toestanden; 2°, omdat ons volk toch reeds in zijn oordeel over de verschillende stammen van onze bezittingen bezuiden de linie bevooroordeeld is, en als mensch zich in elk opzicht hooger stelt, dan die zwarte (!) of blauwe (!) „moppen”.

„Frida's” minder goede gedachten, over hare Europeesche en Indo-Europeesche zusters in Indië laat ik onbesproken.

De lezeressen en lezers van „Frida's”, praatjes, die óf zelf in Indië geweest zijn, óf aldaar geliefde betrekkingen hebben, zullen deze generaliseerende oordeelvelling wel naar haar juiste waarde weten te schatten en heb ik hoop, dat deze of gene lezere de pen zal opvatten, om tegen deze onbillijke aantijging op te komen.

Gaarne voorspel ik „Frida” eene overvolle zaal, wanneer zij een lezing uitschrijft over „de speelwoede van de Inlandsche vrouw, een sociaal kwaad”. Een verzoek om gastvrijheid bij het Indisch Genootschap,

Moederland en Koloniën of Oost en West, zal zeker niet van de hand gewezen worden.

Velen zullen gaarne hun kennis van volkenkunde willen verrijken met dit voor hen onbekend feit, dat onder meer b.v. de vrouw van den Javaanschen landbouwer, een speelster in merg en nieren is.

Dat de mannelijke leden van enkele inlandsche stammen 't grootste deel van hun tijd zoek brengen (brachten!) met dobbelen, wedden en 't houden van gevechten is waar, maar deze gewoonte of ziekte, neemt ontegenzeggelijk sterk af, zoodra ze onder geregeld bestuur komen.

Zelfs bij deze stammen, die lager in ontwikkeling staan dan 't Javaansche volk, is ook geen sprake dat de vrouwen speelziek zijn. Want daar vooral wordt ze beschouwd als het werkdier, dat werken moet voor man en kroost en vaak zelf den inzet wordt van een „spulleke” van haar heer en meester (sic).”

Billijkheidshalve laten wij hier nu ook het antwoord volgen, dat de aangevallen medewerkster van „Land en Volk” op het protest van Wong Tani Sr. geeft.

„Ik ben nooit in Indië geweest, schrijft zij, en wanneer de inzender beweert, dat ik generaliseer, dan ben ik aanstonds geneigd dat op zijn gezag aan te nemen, zonder aan hem te vragen dat hij er, tot toelichting van zijn meening, een ethnologische voordracht over houden zal.

Maar ik wil hem precies zeggen hoe ik er toe kwam het gewraakte zinnetje te schrijven. We kunnen geen Indisch reisverhaal, geen Indischen roman, geen Indische krant opnemen, of we vinden er verhalen in van de „gok-emotie” (zoo zag ik de dobbelzucht nog onlangs in de Java-Bode aangeduid) der Indische vrouw en wel in zoodanige mate, dat van een sociaal euvel, als bij ons de dronkenschap, mag worden gesproken.

Over net geheel zal wel de Javaansche zijn bedoeld, speciaal die in en om de groote plaatsen leeft. Ik schreef „Inlandsche”, in den zin van „in het land geboren”, ter onderscheiding dus van de Europeesche. Wanneer we dus door hetgeen over en in Indië geschreven wordt den indruk krijgen, dat de speelwoede er onder de niet-blanke vrouwen sterk is ontwikkeld, dan moet men ons niet verwijten dat we iets verkeerd zeggen, want dan herhalen we enkel wat we meenen dat wel juist zal wezen. 't Gaat nl. moeilijk om alles wat over Indië gezegd en geschreven wordt, eventjes te gaan controleeren. En aan de opinie van menschen die er geweest zijn, heeft men zoo weinig. Een paar maanden geleden hebben in De Telegraaf een vijftal menschen, die allen te Semarang gewoond en geleefd hebben, 't aan den stok gehad over de vraag of die stad, gelijk Borel beweerde, „een stinkende hel” was. Geen twee van die vijf waren het eens in hun opinie over Semarang. Zoo gaat het altijd met de oud-gasten. Wat de een beweert, spreekt de ander tegen. „Deskundigen” zijn het zelden eens.

En nu wil ik, ik herhaal het, Wong Tani Sr. wel gelooven, maar ik vermoed dat straks een andere Wong zal komen vertellen, dat ik het nog niet zoo mis had.”

Wong Tani moge dus gerust zijn. Frida had het nog zoo kwaad niet bedoeld. Maar het blijft een fraaie „voortlichting”, die van deze dame uitgaat!

„Het Atjeh beleid in de officieele stukken”, aldus luidt de titel van een hoofdartikel in de Nieuwe Rotterdamse Courant, dat eindelijk eens duidelijk zegt, wat men reeds lang overal kon vernemen in kringen waarin men met kennis zaken over het Atjeh beleid kon spreken.

De opmerkingen over Atjeh handelende in het V. V. doelen — behalve die, welke betrekking hebben op de economische ontwikkeling van Atjeh — in hoofdzaak op het onvoldoende van de als politie optredende macht. „Reeds, zegt de N. Rott. Crt., in een ten volle vreedzaam gebied gist en woelt het kwaad te erger, naargelang de veiligheidsdienst minder goed geregeld is; Java geeft daarvan een sprekend voorbeeld. Maar veel sterker moet dit uitkomen, waar geregeld bestuur, orde, veiligheid van personen en eigendom nog uit de verwarring geschapen moeten worden, en waar tevens bij velen tegen den overwelder een rassenhaat bestaat, die al wel, maar zeer langzaam, verdrongen wordt door een opkomend bewustzijn van beter begrijpend eigenbelang, door een flauw ontwakend geloof in een betere toekomst onder leiding van den indringer, maar die in hart en hoofd toch bij zeer velen nog den boventoon voert. Bedreiging van het kwade, bescherming van het goede moesten daar duidelijk spreken. Wie neiging gevoelt om toe te geven aan de inblazingen van fanatieken, aan de roepstem van vechtlustigen, moet een tegenwicht vinden zoowel in de vrees zeker zwaar te zullen moeten boeten, vrees verlevendigd door het telkens zien voorbij trekken van de spiedende politie-afdeelingen, als in het baatzuchtig verlangen om niet prijs te geven zijn vreedzaam bestaan, verlangen verlevendigd door het telkens zien voorbij trekken van de beschermende politie-afdeelingen. Zoo moet, waar rust is, deze verzekerd worden, en tegelijkertijd moet achtervolgd worden wie in verzet volhardt, tot onderwerping toe, of tot uitroeiing toe.

Immoreel en wreed is het te verkondigen: „wij ont-

nemen u uwe vuurwapens, omdat wij voor uwe veiligheid zullen zorgen", als wij weten niet in staat te zijn dit na te komen. Immoraal en wreed te meer is het, als wij, na de ontwapening wel volbracht, maar die toezegging niet nageleefd te hebben, de bevolking beboeten voor onze tekortkomingen, ja de hoofden interneeren, omdat zij niet gedaan hebben, wat zij zonder ons beletsel wel zouden hebben gedaan. Immoreel en wreed is het, hoofden en bevolking eenerzijds te straffen voor een door ons uitgelokte zwakte of een heulen met de vijandelijke partij, en hun anderzijds nog prijs te geven aan de ruwe willekeur der verzetsmannen. Dat is niet edel en niet slim; wij zijn weer korang pinter, wij maken het weerloze der goedgezinde bevolking tot een wapen tegen ons.

Nemen wij aan, dat de opgelegde boeten volgens wet of adat te verdedigen zijn, dan worden zij nog onrechtvaardig, als wij de overtreding uitlokken.

Meer politie-troepen zijn onvermijdelijk noodig. Geen groot garnizoen vast te leggen in een paar punten, ook geen kleine troepjes, die gemakkelijk te kwetsen plekken vormen, als zij hun zwakheid lang ten toon stellen op een zelfde plaats; maar over geheel het te domieeren gebied verspreid detachementen in tijdelijke, herhaaldelijk te verplaatsen bivaks, sterk genoeg om flinke patrouilles uit te zenden zonder het bivak te zwak te maken. Bovendien een rusteloos, tot in de uiterste schuilhoeken vervolgen van de stijfhoofdige verzetsmannen. Die bivaks moeten zekerheid van rust geven aan wie rust willen, die patrouilles zekerheid van onrust aan wie onrust verkiezen.

Wij zouden echter niet, met het V. V., willen adviseeren om, ter wille van dit doel, elders dan in Atjeh noodig geachte actie uit te stellen, want dan zou voor Atjeh weer gelden: „haasten, reppen! 't wachten is op Atjeh, om elders te kunnen beginnen." Overhaasting zou in het tegenwoordige stadium zeer verkeerd zijn; het bevredigingsproces verloopt bij een volk als het Atjehsche langzaam. Afscheiden van hetgeen elders noodig wordt geacht, moeten den gouverneur van Atjeh de middelen gegeven worden, die noodig zijn, met de bevoegdheid deze in te krimpen naar gelang dit mogelijk zal blijken zonder het wel-slagen daardoor in gevaar te brengen."

Verder merkt het Rotterdamsche orgaan op: „Toen de tegenwoordige landvoogd zijn hoog ambt aanvaardde, behoorde het tot de van hem gekoesterde verwachtingen, dat hij Atjeh in onze koloniale huishouding de plaats zou doen innemen, die het daarin rechtmatig toekomt, in stede van de alles overheerschende, die het daarin was gaan innemen. Nu wil het ons toeschijnen, dat in deze te hard van stal gelopen is. Atjeh is te gauw, te plotseling verdrongen. Generaal Van Heutz eischte als gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden alles voor zijn gewest en kreeg wat hij vroeg; maar opperlandvoogd geworden, verwacht hij van Atjeh geen eischen meer en dient hij Atjeh in alles eenvoudig toe een evenredige portie van het geheel, zóó makende tot inzet, tot dadelijke aanvang, wat de einduitkomst het resultaat van geleidelijken overgang had moeten zijn. Daaronder is Atjeh nu lijdende.

Het Koloniaal Verslag geeft maar een verkleind beeld, een verdund extract van hetgeen de Atjeh-geschiedenis van het laatste jaar is, maar reeds daartoe spreekt de achteruitgang. Wij zullen daaraan geen opsomming ontleenen, die lang zou zijn, van neergelegde verzetsmensen; van goedgezinde hoofden, afgemaakt door kwaadwilligen; van hoofden, die, na in onderwerping gekomen te zijn, weder zijn afgevallen; van beschietingen van bivaks en patrouille-overnaltingen. Al deze feiten, hoewel in onderling verband en in verhouding tot vorige jaren beschouwd van groote beteekenis, kunnen als toevallige, nooit geheel te voorkomen, op zich zelf staande gevallen beschouwd worden. Maar meer tekenend, meer van ruime strekking zijn mededeelingen, waarin erkend wordt, dat hoofden en bevolking hulp en leeftocht aan kwaadwilligen blijven verleen; dat in verschillende gedeelten der onderhoorigheden geen verbetering kwam in den politieken toestand, deze in enkele b.v. in Poeloe Raja en Meulaboh minder gunstig was dan in 1904; dat 't aantal vijandelijke adathoofden in enkele streken toenam, elders de eenmaal geregistreerde bevolking den vijand zelfs weer daadwerkelijke steun durfde geven enz.

De maanden, sedert het samensmelten van het Koloniaal Verslag verlopen, hebben daarin geen verbetering gebracht. Integendeel.

De actie onder Van Heutz heeft er rekening mede gehouden, dat de Atjeher zich niet dan gedwongen zal onderwerpen, maar nu de groote actie volvoerd is, vergeet men die andere waarheid, in ons hoofdartikel van 8 Juli jl. in herinnering gebracht, „dat onze macht niet verder zal reiken dan zij zich daadwerkelijk doet eerbiedigen". Door dit te veronachtzamen komt men tot een valsche zuinigheid, die ons nu reeds parten speelt, en die ons te duurder te staan zal komen, naar gelang wij daarin langer volharderen."

Na aldus den spijker op den kop geslagen te hebben besluit het blad:

„Wij staan geen verandering van stelsel voor! Gebrek aan continuïteit is in Atjeh ons grootste gebrek geweest. Maar wij zondigen thans door een andere fout: stilstand in een overigens goed stelsel. Stilstand, want door wapengeweld is gedaan wat te doen was; het is misschien wat langer doorgezet dan noodig

geweest ware. Nu is de beurt aan vreedzame middelen. In die richting wordt wel iets gedaan; het Kol. Versl., het V. V., de M. v. A. laten het niet onvermeld, maar het zijn meest kleine middelen; daarbij worden de voortvarendheid en het zelfbewuste gemist, die bij het onder de knie brengen van de groote oorlogspartij in Atjeh, in geheel Atjeh en Onderhoorigheden, onze volle bewondering en sympathie hebben gehad. Wijst dit er op, dat het tijdstip aangebroken is voor het militair element om een bescheidener plaats te gaan innemen, om aan civiele ambtenaren — en daarbij denken wij niet alleen aan bestuursambtenaren — den voorrang af te staan, dan spreke men dit uit, maar dan ga men ook daartoe niet met één sprong, maar geleidelijk; zij het met vasten wil en vaste hand, over. Het hoogste civiel en militair gezag moet b.v. nog in één hand blijven.

Voor het Atjeh-beleid moet er zijn een groot algemeen plan, het stelsel; en voor elk jaar moet opgemaakt worden een plan van arbeid voor elk onderdeel. Wel zal bij het opmaken vóóraf en het beoordeelen achteraf bedacht moeten worden, dat het plan niet meer dan een plan kan wezen, waarop tal van niet te voorziene omstandigheden mogen inwerken; maar door aldus volgens een plan te werk te gaan, zal men zich eerst behoorlijk rekenschap kunnen geven van hetgeen men wil en in hoever hetgeen gedaan is en wordt medegewerkt in de gewilde richting.

Wat is, duidelijk omlind, het thans gevolgd stelsel, het thans beoogd doel? En waar bevinden wij ons, juist aangegeven, op den weg daarheen? Welke zijn de middelen, die men zich voorstelt aan te wenden, om verder den weg daarheen te volgen, zoo noodig te banen?

Dat mag, dat moet o.i. aan de regering gevraagd, met aandrang gevraagd worden."

In *Het Vaderland* van 9 dezer dient de heer W. Broch den heer Caspers kostelijk van repliek, besluitende met de opmerking, dat deze laatste zeer wel weet hoe hij „niets dan de waarheid" schreef, terwijl hij thans door zijne studies aan de Luikse universiteit den tijd mist op het een en ander uitvoeriger in te gaan.

In de *Deutsche Rundschau* schrijft Adolf Mayer een zeer waardeerdend artikel over Holland als Koloniale Macht.

Na in het eerste gedeelte een overzicht te hebben gegeven van de geografische ligging, klimaat, volkskarakter, taal, politiek en Staatsbestuur, waarbij speciaal Java uitvoerig wordt behandeld, brengt de schrijver ons hulde voor ons talent van koloniseeren, waarin andere volken gerust bij ons een lesje kunnen nemen.

„Holland stond op Java voor de moeilijkheid een land te koloniseeren, waarvan het de bevolking niet wilde decimeeren of uitroeien, maar die het naar zijn wil wenschte te besturen; 't was daarom voor de Hollanders noodig de ziel dier bevolking te leeren kennen. Daartoe hebben de Hollanders zich ingespannen; zij bezitten een merkwaardige gave om zich aan de omstandigheden aan te passen en die is bij hun taak te stade gekomen en zij zijn dan ook daarbij geslaagd.

En iets verder zegt de schrijver: „Van de Hollanders kan men leeren hoe men ook met kleine middelen maar met een helder hoofd, moeilijke dingen tot stand kan brengen."

Oost-Indische Berichten.

Een gevaar, dat vele ambtenaren in Nederlande bedreigt door een voorstel van den resident van Semarang.

„In vele bladen, zoo schrijven de onderwijzeressen en onderwijzers te Ambarawa, heeft men, eenigen tijd geleden kunnen lezen, het bemoedigende bericht, waarin de minister van koloniën verklaarde, dat geen voorstellen uit Indië in overweging zouden worden genomen, waardoor de positie der hier aanwezige onderwijzers zouden worden geschaad; dat hij integendeel overwoog wat er gedaan kon worden om die positie voor de hollandsche collega's begerlijker te maken, zoodat het gesukkel, om voor Indië een voldoende aantal geschikte onderwijzers te krijgen, eens eindelijk een einde zou nemen.

Op dat woord vertrouwende; dachten we nu, ten minste in den eersten tijd, beveiligd te zijn tegen aanvallen, waaraan ons korps in den laatsten tijd nogal eens had blootgestaan en die ten doel hadden ons eens, laten we waar zeggen: een duwtje te geven. Maar jawel, de minister wikt, doch een of ander ambtenaar beschikt.

In diep gepeins zit daar een machthebber verzonden. Hij overdenkt, of er niet hier of daar wat penningen zijn te bezuinigen, om de zoo, diep uitgeputte schatkist wat te steunen. Daar heb je die expedities, wat kosten ze een geld; zou men niet op een of ander manier . . . ja, wacht, die woningen der officieren, die te velde zijn, die kunnen misschien productief gemaakt worden. Te Willem I b.v. staan er op 't oogenblik heel wat leeg en daar heb je een 7-tal onderwijzeressen en onderwijzers, die maar elke maand hun huishuur opstrijken. Laten we eens probeeren die dames en heeren wat van de onkosten te laten betalen; let wel, lezers, er is hier uitsluitend sprake van onderwijzers; van andere ambtenaren, hier ter plaatse, die ook huishuur-indemniteit genieten, wordt voornamelijk niet gerept, zelfs niet van officieren,

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Gandaria assin — Atjar gaudaria.
 Palmine (plantenvet) per blik à 1/2 kilo.
 Bombaye ducks — Windham Corn (mais).
 Nangoeng thee en Pouchong thee.
 Geconfijte assem en Assem koekjes.
 Sagoe Ambon — Daon Sirih.
 Ijskan Tanah — Paroedans etc.
 Geraspte Klapper — Java Rijst.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 58 a

Gewaarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing.

ALLE MODERNE

TALEN

Onderwijs Vertalingen

Proefles gratis.

Prospectus franco.

Een welkom en degelijk St. Nicolaas-Cadeau is:

een citybag, reisenecessaire, dames-taschje, portefeuille, sigarenkoker, portemonnaie uit de fabriek van Reisartikelen en lederwaren van

W. POPPINK,

141-143 Prins Hendrikstraat,

DEN HAAG.

Telefoon 4485.

Oranje-Hôtel.

NIJMEGEN.

Speciaal ingericht voor Indische Families.

Petroleum-gloeilichtbranders zijn nu volmaakt

te verkrijgen bij

H. HEIJNEN,

Holleverancier. SPUI 109.

Lampenmaker.

Mevrouw VAN DER WERFF

Neo-Malthusiaansch Deskundige

Oudste en meest gaustig bekende inrichting

De éénige inrichting op Neo-Malthusiaansch gebied van geheel Nederland onder Medische leiding.

Speciale behandeling van vrouwenziekten

Stationsplein 45 b/h Rijswijksche plein.

Consult iedere werkdag van 11-2 en 7-10 uur.

Vraagt de Geïllustreerde Gratis-Brochure 40 pagina's groot, Franco als drukwerk. Onder gesloten enveloppe alléén tegen inzendingen van 10 ct. frankkeerzegels.

KAPLAARS

Herderinnestraat 9, den Haag.

die buiten 't kampement wonen en in 't zelfde geval verkeerden.

De minister heeft wel gezegd . . . nu ja die hoort er toch niets van en misschien vindt men het idee te Batavia wel zóó mooi, dat de dankbaarheid der regering zich wel op een of andere wijze zal uiten. Wel, lezer, 't idee is op 't eerste gezicht ook zoo kwaad niet, maar . . . er is een groote maar bij. Zeker, gouvernementen woningen, die niet meer gebruikt worden, behoren op een of andere manier wat optebrengen en geen der onderwijzers hier zou ook zoo dwaas zijn te protesteeren zoo'n woning te betrekken, indien ze geen andere bestemming meer had. Maar we hopen, dat de expeditie naar Boni niet eeuwig zal duren en dan komen de officieren terug en vinden hun woningen bezet. Dit is dan ook een der voornaamste redenen, waarom de adviezen, die er over uitgebracht zijn, onaannemelijk luidden.

„O, dat is geen bezwaar,” komt een andere brief vertellen, het voorstel luidt ook om die woningen tijdelijk door de onderwijzers te laten betrekken; komen de troepen terug, dan gaan ze er maar weer uit.”

Heusch, lezer, dat staat er zoo ongeveer, maar hoe men zoo iets durft voorstellen, is ons allen, en ons niet alleen, een raadsel. Want de onderwijzers zijn uitgezonden op voorwaarden, waaronder ook deze, dat ze een vrije woning of huishuur-indemniteit zouden genieten.

Men kon dus aannemen, dat er plaatsen waren met voor hen bestemde woningen, en andere, waar dit niet het geval was. Toevallig komen daar nu eenige aan het gouvernement behorende officierswoningen leeg en dit zou nu zeggen: die huizen zullen bestemd worden voor de huishuur genietende onderwijzers ter plaatse, maar niet voor goed, niet voor den geheelen duur van hun verblijf, maar slechts voor eenige maanden. Ziedaar in dat geval het gouvernement verlaagd tot een huisjesmelker of nog erger, want, waar deze, als hij zijn huurpenningen geregeld binnenkrijgt, zijn huurder tenminste met rust laat, zou het gouvernement, dat onder zijn huurders natuurlijk nooit wanbetalers telt, op eenig oogenblik zeggen: „Er uit! Maakt plaats voor een ander!” En over een paar maanden zou Ambarawa dan het schouwspel genieten enkele onderwijzersfamilies op straat gezet te zien. Waarom? Betaalden ze hun huur niet? Beter dan ooit iemand.

Waarom dan? Omdat ze . . . ambtenaren zijn van 't gouvernement van Nederlandsch-Indië, dat met hen omspringt op een wijze, waarover elk particulier werkgever zich zou schamen. Omdat ze ambtenaren zijn van het nederlandsch-indisch gouvernement, dat zuiwig wil zijn, maar daarbij alle billijkheid uit het oog verliest, als het in zijn recht meent te zijn. Maar het is hier niet in zijn recht. Het kan een ambtenaar een behoorlijk huis aanwijzen, waarin hij moet wonen, zoo lang hij op die standplaats is, maar niet voor een paar maanden; dat is nooit de bedoeling geweest van de boven aangehaalde voorwaarden van uitzending.

Hier te Ambarawa zijn betrekkelijk weinig huizen, waarvan de onderwijzers zeker de beste in gebruik hebben. Dwingt men dezen, de officierswoningen te betrekken, met de bepaling om, zoodra de recht-hebbenden terugkomen, ze weer te ontruimen (zooals werkelijk het voorstel luidt), dan zijn ze hun huizen kwijt en moeten maar zien, hoe ze ergens onder dak komen.

Dit is geen praatje, want de personen, die slechts wachten op 't leegkomen dier huizen, om ze te be-

trekken, zijn onmiddellijk aantewijzen.

Wel moet het idee nog diep geworteld zijn, dat men met die onderwijzers maar kan doen, wat men wil.

Maar nog iets anders!

Stel, het voorstel ging door, dan was er een antecedent geschapen, waarvan de gevolgen niet zijn te overzien. In geen enkele garnizoensplaats is dan een onderwijzer meer veilig. Zoodra door een of andere omstandigheid eenige officierswoningen tijdelijk leegkomen, worden er fluks eenige onderwijzers aangewezen om ze te betrekken, dat is id, zooveel gewonnen.

Na een paar maanden worden ze er weer uitgezet en misschien moeten ze er eenigen tijd later weer in. We vragen in gemoede, of dat niet aan 't bespottelijke grens. Bovendien zullen eigenaren van huizen er feestelijk voor bedanken deze te verhuren aan ambtenaren, die elk oogenblik gedwongen kunnen worden een andere woning te betrekken en ze liever, zelfs voor lageren prijs, aan een ander verhuren.

Uit het vorenstaande blijkt, dat in het voorstel, om de onderwijzers te Ambarawa tijdelijk de leegstaande officierswoningen aldaar te laten betrekken, een gevaar schuilt voor alle collega's, allen toch kunnen te een of anderen tijd in een garnizoensplaats geplaatst worden.

We vertrouwen echter dat de regering niet mee zal gaan met een dergelijk voorstel, dat, mocht het werkelijk een besluit worden, een storm van verontwaardiging zou doen opgaan (niet alleen in de onderwijzerswereld) en dat in Holland bekend gemaakt, zeer zeker het vertrouwen in de indische regering weer ten zeerste zou schokken, wat niet strookt met den wensch van den minister, die juist het tegenovergestelde wil bewerken.

Hoewel er op 't oogenblik alleen sprake is van onderwijzers, spreekt het o.i. van zelf, dat de maatregel, mocht ze genomen worden, later zal doorgevoerd worden voor alle ambtenaren, die huishuur-indemniteit genieten, vandaar het opschrift: „Een gevaar dat vele ambtenaren in Ned. Indië bedreigt.”

In memoriam. Te Soerabaja is overleden het lid van den raad van justitie, de heer Mr. M. G. Smalt.

Het Soerab. Hndsbld. wijdt de volgende woorden aan zijne nagedachtenis:

„De heer Smalt was reeds geruimen tijd ongesteld; hij had blijkbaar te veel van zijn zenuwen gevergd, doch men verwachtte dat de toestand geleidelijk zou verbeteren. Deze verwachting is niet vervuld; te Batavia, waar hij bij familie verpleegd werd, heeft hij, ver van zijn thans in Europa vertoovend gezin, dat hij over een paar maanden hoopte terug te zien, den laatsten strijd gestreden.

In de eerste plaats voor zijn echtgenoot en kinderen, dan voor de rechterlijke macht en vervolgens voor de stad onzer inwoning (Soerabaja) beteekent het verscheiden van den heer Smalt een ernstig verlies. De tijd, dien hij aan den dienst van Themis kon onttrekken, werd door hem blijmoedig gewijd aan dien van Euterpe. De piano was het instrument, waarop hij zich thuis gevoelde, met onverdroten ijver en ontwikkelde zoo zijn muzikaal talent tot een eerbiedwaardige hoogte. Men herinnert zich hoe hij tegen een Friedenthal wist op te spelen.

Het heengaan van den serieuzen muziekbeoefenaar zal velen weemoedig stemmen, niet het minst wegens de droevige omstandigheden, waaronder hij uit het leven gescheiden is.”

Hij had zich gekrenkt en toornig van haar afgewend. Nu ging hij troost en geluk zoeken bij eene andere.

Zij had niet geweten, hoe hopeloos zij hem liefhad, tot op dezen dag.

En indien dat ook al zonde was— het was het leven!

„Bibi!” klonk zacht de stem van een bediende. Verschrikt hief Maleen haar door tranen omfloerste oogen op.

Viel de avond reeds?

Daar stond voor haar de vreugdeboodschapper, Boboscho, met een appelgroen, zijden bus over zijn wit kanoes, en reikte haar een briefje over.

Zij las:

„Hooggeachte, lieve Barones!

„Het bewustzijn, u boos gemaakt te hebben, laat mij geen rust. Natuurlijk hadt u gelijk, in alles wat u gezegd heeft — in alles.

Maar ook u is niet geheel zonder schuld. U heeft mij op een afstand gehouden, mij het vertrouwelijk babbeluurtje met u ontnomen, en daarmede mij beroofd van het beste, wat ik had. Kan het u verwonderen, dat ik, na overmaat van krachtsinspanning, afleiding noodig heb, en deze neem, waar ze mij wordt aangeboden? Om te bedelen, ben ik te trotsch — zelfs tegenover u. Wilt u mij niet nemen, zooals ik nu eenmaal ben, dan zal ik in de toekomst zeer zeker vermijden, u onder de oogen te komen. Maar het zou beter zijn, als u mij vergeven kondt.”

Uw, enz.

Zij zette zich aan de schrijftafel van haar man, om hem te antwoorden, ofschoon de tranen haar het schrijven bemoeilijkten.

Dat hij haar niets verklaard en niets beloofd had, was haar onverschillig. Zij was voldaan, nu hij zich verootmoedigt had, hij, de fiere, de trotsche! En

Mutaties bij de Factorij. De directie van de Factorij der Nederlandsche Handelmaatschappij, alhier, deelt mede dat zij aan den heer Jhr. J. H. Wichers Jr., sub-agent te Palembang, op diens verzoek, per ultimo dezer, eervol ontslag uit den dienst heeft verleend, en dat in zijn plaats als sub-agent te Palembang zal optreden de heer B. F. Hagenzieker.

Voorts dat aan den heer E. D. van Walree, agent te Shanghai, een verlof naar Europa is toegestaan, ingaande 1 November a.s. en dat, voor den duur zijner afwezigheid, de betrekking van waarnemend agent is opgedragen, aan den heer W. Largo; ten geëmployeerde bij het agentschap.

Een bemide persoonlijkheid. De 1ste stadsgeeneesheer van Semarang, Dr. W. Th. de Vogel, wien een jaar buitenlandsch verlof is verleend, heeft de reis naar patria aanvaard. „Zelden” schrijft de Locomotief, „zag men bij een afscheid aan den kleinen Boom zoovele ingezetenen uit alle kringen onzer samenleving bijeen, en de bewijzen van hartelijke vriendschap, die de heer Vogel ontving, overstelpten hem zoozeer, dat hij ternauwernood meester kon blijven over zichzelf. Zeer velen brachten den reiziger aan boord.

Dr. De Vogel heeft tot het laatste oogenblik toe zijne levendige belangstelling aan den dag gelegd voor het welzijn onzer veste. Zijne welbekende denkbeelden omtrent de ontwikkeling onzer samenleving en de verbetering van de gebreken onzer stad, dragen alle het stempel zijner menschlievendheid. Dr. De Vogel was een geacht, gaarne gezien en bemind burger.”

De Handelsbank. Den 15en October zal, naar de Preangerbode verneemt, het beheer van het agentschap Bandoeng van de „Ned. Ind. Handelsbank” overgaan van den heer G. H. Theunissen, op den heer E. I. H. van Delden, die thans aan het hoofdagentschap te Batavia werkzaam is.

Men schrijft aan de Javabode:

Gisteren overleed na een langdurig lijden te Prigen de heer N. J. Kollwijn, in leven inspecteur van het boschwezen. De overledene stond bekend als een bijzonder intelligent en bekwaam ambtenaar, die veel gedaan heeft voor de ontwikkeling van den tak van dienst, waarvan hij een sieraad uitmaakte. Zijn overlijden wordt oprecht betreurd, niet alleen door zijn ondergeschikten en collega's, maar ook door allen, die hem hebben gekend.

De Soerabajasche schutterij. Welke geest bij dit ernstfeste korps heerscht, moge blijke uit hetgeen de correspondent van de Locomotief schrijft:

„Onlangs, bij gelegenheid van de laatste krijgsraad-zitting, werden vele onwillige schutters tot boeten en enkelen tot provoostraffen veroordeeld. Men verzekert, dat het buitengewone aantal absenties bij de oefeningen verband houdt met de geruchten omtrent afschaffing van de schutterijen. Velen kwamen gewoonweg niet op, omdat, zeggen zij, de „Spielerei” spoedig tot het verledene zal behooren en opgelegde boeten en straffen kwijtgescholden zullen worden. Ik geloof, dat de recalcitranten zich vergissen. Ook de pas gedeceeteerde afschaffing van de schutterij te Kajeli wordt door velen als een goed begin beschouwd van een algeheele afschaffing.

Hing het van den tegenwoordigen commandant van ons burgervendel af, dan zal de schutterij nog lang blijven bestaan, niet omdat hij zooveel houdt van commandeeren of aanvoeren, maar om de, aan het commando verbonden, niet onbelangrijke toelage van f 250

dat ook hij geleden had! Zij kon in zijn zware, bijna over elkander vallende letters zeer duidelijk zijn harts-tochtelijke opgewondenheid zien.

De verloren gewaande vriend keerde tot haar terug. Marie Beta, op wie zij zooveel nog waanzinnig jaloesch geweest was, bestond opeens niet meer. Maar, Boboscho wachtte.

Haastig zette zij een paar regels op het papier, die hem in lieve, verzoenende woorden terugriepen.

Toen Boboscho zijn heer het briefje overhandigde — Krome greep er gejaagd naar — voegde hij er bij: „De mooie Bibi heeft zeer gewend, Bana.”

Krome maakte een ongeduldige hoofdbeweging. „Zij moet niet weenen,” dacht hij. „Ik wil niet dat zij weent.”

Zonder een oogenblik ging hij op weg.

Toen Rainer 's avonds thuis kwam om te eten, vond hij zijn chef bij zijn zuster. Krome was zoo zacht en stil, als Rainer hem nog nooit gezien had.

Ook Maleen was zacht en stil.

Toen zij klaagde over pijn aan de oogen, maakten Rainer en Krome lampenkappen van courantenpapier. Zoo zat zij geheel in de schaduw.

Toen de gast tegen elf uur in den avond afscheid had genomen, zeide Rainer:

„Ik zou nooit geloofd hebben, dat Krome zoo mak kon zijn. Hij moet toch maar een hieligen eerbied voor je hebben!”

Maleen antwoordde slechts:

„Ik ben moe.”

„Je zult koorts krijgen,” meende Rainer. „Je hand gloeit.”

Zij beantwoordde zijn krachtigen handdruk:

„Het is alleen van de vermoeienis. Goeden nacht, Rainer. Ik wilde, dat George maar gauw terugkwam. Hij kon toch eigenlijk al weer hier zijn, is het niet?”

Ja, wij zullen hem wel gauw zien verschijnen. Maar

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van

FRIEDA VON BULOW.

XIII.

Toe zij niets meer zeide, vroeg hij stijf: „Heeft u mij verder nog iets te zeggen, barones?” Nog veel, zeer veel had zij hem willen zeggen. Maar nu wilde zij het niet meer. De smart, die zij heden om zijnentwil geleden had, stond in haar op tegen hem. Had zij dezen toon verdiend?!

Zij stond op en zeide met het gebaar van een vorstin, die een audientie beëindigt:

„Niets verder.”

Zijn blik kruiste den haren. Was de hare vol hoogheden en koelheid, de zijne was ijzig.

„Dan heb ik de eer, u thans vaarwel te zeggen.”

Een oogenblik aarzelde hij nog, als wachtte hij op een woord, een gebaar, dat hem verzocht te blijven. Maar Maleen bleef stil en sprakeloos staan.

Hij maakte een buiging en ging.

Zij hoorde zijn stap op het marmer van de vestibule, toen het dichtvallen van de zware teakhouten deur.

Toen zonk zij weenend op haar stoel neer.

„Mijn ster viel van den hemel,

Haar licht was valsche schijn.”

's maands.

Het heeft velen bevreemd hoe, onder het tegenwoordige bestuursregime, waarbij van ambtenaren en officieren buitengewoon veel werk wordt geëischt voor weinig betaling, de regering maar altijd door veel geld uitgeeft voor zoo goed als geen gepresteerde diensten, want de tegenwoordige commandant van de schutterij ziet men zelden als zoodanig en laat alles over aan een zijner onderhebbende kapiteins. Maar hieraan zal binnenkort een einde komen, door het aangevraagd ontslag van dien kapitein en, naar men zegt, zal geen van de andere officieren genegen bevonden worden, dezelfde toegeeflijkheid tegenover den commandant in acht te nemen."

Indische spoed. Hiervan geeft de Locomotief weder een merkwaardig staaltje:

"Door den resident te Cheribon werden indertijd aan den zoutverkoopshoofdmeester C. W. Schaap (thans gepensionneerd) twee vergoedingen opgelegd, door den heer S. te betalen wegens zouttekorten, schrijft het blad. Door den betrokkene werd in Indië alle mogelijke moeite gedaan om kwijtschelding te verkrijgen, doch zonder resultaat. Daarop wendde hij zich den 10den December 1904 tot de Tweede Kamer. In het begin van Maart 1906 kwam een schrijven af van den minister van koloniën, dat er, vooral ook in verband met het onberispelijk verleden van adresant, voldoende termen bestonden, om hem kwijtschelding te verleenen van de door hem te betalen vergoedingen, terwijl datgene, wat hem reeds was afgehouden, aan hem moest worden gerestitueerd. De zaak werd aan de algemeene secretarie behandeld en de betreffende stukken werden doorgezonden naar de algemeene rekenkamer, waar ze nu al 4 maanden onbehandeld liggen.

In October 1904 werd door den heer S. de eindverantwoording over het beheer der pakhuizen te Cheribon ingediend bij de algemeene rekenkamer. Den 10den Juli 1906 verzocht genoemde persoon aan de algemeene rekenkamer hem acquit en décharge te verleenen, omdat hij voor de zoeven genoemde vergoedingen nog altijd gekort werd op zijn pensioen. Zoolang geen acquit en décharge verleend was, kon de heer S. ook de door hem gestorte borgtocht niet terugbekomen.

Tot op heden is echter van de algemeene rekenkamer geen antwoord ontvangen.

Een vreemde naam. Per advertentie in de bladen zijn kortelings de aandeelhouders der Mijnbouwmaatschappij Si Kadoedok bijeen geroepen tot het houden eener algemeene vergadering. Als éénig punt op de agenda komt voor: ontbinding der vennootschap.

Dit geeft het Soerab. Handelsblad de volgende raillerie in de pen:

"Ontbinding! Bij de oprichting der maatschappij droeg zij de kiemen van ontbinding al in zich in den naam, dien men haar gaf. Si Kadoedok is namelijk de grootste onzin, dien men neer kan schrijven. Het terrein der maatschappij was grootendeels begroeid met de in de Padangsche Bovenlanden en Tapanoei veelvuldig voorkomende struik „sikat doedoek", zoo genoemd naar hare overeenkomst met een „zittenden borstel". De prospector, die de taal van het land niet kende, vroeg aan de bevolking: „Hoe heet dat land hier?" en hij wees om zich heen. „Sikat doedoek", antwoordde men hem, denkende dat hij den naam vroeg van het struikgewas, dat den bodem allerwege bedekte."

Vandaar die zonderlinge naam.

maak je niet ongerust als hij wat lang wegblijft. Men kan hier den reistijd niet zoo berekenen en zoo precies bepalen als in Europa."

In haar slaapkamer viel Maleen voor haar bed op de knieën, als in gebed.

Maar haar gebed bestond slechts uit zuchten.

Van God afsmeeken kon zij niets.

Want, wat zij verlangde, moest zij als doodzonde schuwen, en wat zij het meeste vreesde, dat verlangde zij. Haar ziel was vol van een groote, lichtende zaligheid, en tegelijk van een grooten, donkeren angst.

* *

Rainer had zijn voorbereidende maatregelen alle genomen, en kon op reis gaan.

Hij wilde het eerste gedeelte van de reis, de kust langs, te water maken, om niet terstond de nog niet aan het klimaat gewende missionarissen door moerassige streken te moeten voeren.

Maleen geleidde hem tot aan de steenen landingstrap bij het tolhuis.

Zij vonden daar reeds Krome, Rosen, consul Fürstendank en de paters van de Fransche missie.

Allen wilden nog een laatst vaarwel toeroepen aan de beminlijke, hoogst beschaafde missionarissen, die naar het voorschrift hunner orde, de Afrikaansche woestijnen introkken, om nimmer meer naar het vaderland terug te keeren.

Tusschen de in lange, witte ordelijke staande zendelingen met hunne fijne, bleeke ascetengezichten, bewogen zich babbelend en zingend de groteske gestalten der nauwelijks gekleede zwarte dragers, die, door het water wadend allerlei lasten naar de dhau sjouwden.

"En Rainer," dacht Maleen, „ziet er uit als een echte Noorderreus!"

De nauwsluitende expeditie-uniform deed zijn fraaie gestalte uitnemend tot haar recht komen. Het was,

West-Indië.

Curaçao. De laatstelijk ontvangen Curaçaosche bladen bevatten meer uitvoerige mededeelingen omtrent het noodweer, waardoor de kolonie in de eerste helft van October werd bezocht.

"Curaçao" schreef de Amigoe in haar nummer van den 13en October II., „het droge, verdorde Curaçao, staat onder water. Het regent niet, het giet. In een week viel er bijna evenveel water als anders in een heel jaar. Zulk een zeldzaam voorval moet opgeteekend worden in de annalen onzer geschiedenis.

"Tot Vrijdagmorgen werd er op het Fort Amsterdam 270 millimeter regenval gemeten. Een ieder heeft ondervonden hoe zware stortregens er van nacht nog gevallen zijn."

En den 20en meldde het blad dat tot den 14en 443 millimeter water was gevallen.

Op Bonaire was het van hetzelfde laken een pak.

"Op de Playa van Bonaire werd van 27—28 September 38 millimeter regenval gemeten en van 6—9 October 's morgens 264 millimeter.

"Zondagmorgen, 7 October, barstte daar een vreeselijk onweer los met fellen bliksem en zwaren donder, vergezeld van hevige stortregens. Reeds toen kon men in een schuitje van de Playa naar tera cora varen."

En van Aruba schreef de Amigoe den 13en October II.

"Op Aruba staat ook alles in gloria. Van af 25 September tot 9 October 's morgens viel er 165 millimeter regen. In geen jaren hebben ze daar zooveel water gezien. Jammer dat al dit water niet kon worden opgevangen in groote regenbakken, achter zware dammen, in putten, vijvers en tankis. Bij massa's stroomt nu dat vruchtbaar makend water weg, dat nog jaren lang onze droge velden kon besproeien en mensch en vee tegen dorst vrijwaren."

Jammer voorzeker is het, dat op Curaçao zelf, waar wel dammen gevonden worden, volgens het geciteerde blad op meer dan twintig plaatsen de groote dammen van verschillende ondernemingen zijn doorgebroken. Ligt dit misschien niet aan de constructie en aan fouten bij den aanleg, waarbij mogelijk geen rekening of onvoldoende rekening is kunnen worden gehouden met de topografische gesteldheid van het terrein?

Die vele doorbraken zullen heel wat teleurstelling baren, maar 't is toch maar goed, dat Pluvius op zoo krachtige wijze heeft gedemonstreerd tegen hen, die meenden dat hij de handen geheel van de kolonie had afgetrokken en slechts nu en dan bijwijze van plagerij een stofregentje op dat plekje gronds deed nederdalen.

Men zal zich nu op Curaçao beter en williger gaan wapenen tegen dergelijke gebeurlijkheden, om het goede, dat over het land wordt uitgestort, hiervoor te kunnen behouden.

Van ongelukken is het hoofdeiland der kolonie vrijwel verschoond gebleven.

Het dak van het landhuis Siberië is ingestort, evenals verschillende hutten en bouwvallige muren. Veel zout spoelde weg naar zee, hier en daar werden boomen uit de hofjes door het water medegeleurd. Eenige regenbakken zijn gesprongen. Sommige huizen, vooral winkels, leden doordien het overtollige water in de straten, waar het niet spoedig genoeg een uitweg vond, doordat de afvoerkanalen te vol waren, te nauw of verstopt, de huizen binnenliep."

Voorts heeft de zee, die in die dagen nogal spookte,

als wilde de spieren door het linnen heen barsten.

Krome zeide halffluid tot Maleen:

"Als ik te kiezen had tusschen mijn hersenen en uw broers lichaamsbouw, dan geloof ik, dat ik met hem ruidde."

Maleen schudde glimlachend het hoofd.

Haar hart klopte vol warme deelneming voor de vrome mannen, die zulk een zwaren taak aanvaardden. Of zij aan heimwee zouden lijden?

De invloed van het tropische klimaat begon op Maleen in te werken. Haar gevoelige zenuwen waren al te ontvankelijk voor iederen indruk.

Welk een schoone morgen! De zee diepblauw, licht golvend, hier en daar bijna geheel glad, en helder groen van kleur."

Raimier ging het laatste aan boord. Hij nam plaats op een kist aan het stuurrad van de dhau. Degenen, die aan land achterbleven, wuifden hem toe en riepen: „Tot weerziens! Gelukkige reis!"

Hijzelf had echter zijn volle opmerkzaamheid bij het zeil nodig.

Maleen staarde onafgewend het vaartuig na, dat thans met zwellende zeilen voor den wind liep, als een witglanzende meeuw over het water glijdend.

"Mevrouw, zou u mij niet eens de eer willen aandoen, met mijn boot een zeiltochtje te maken?" vroeg Krome.

"Doe het niet, mevrouw de barones!" waarschuwde Fürstendank. „Krome zeilt, of hij zijn leven tienvoudig verzekerd had."

"Ik kan zwemmen," verklaarde Maleen.

"Maar zweept u ook met de haaien, mevrouw?"

"Zijn er dan haaien in de haven?"

"Om u te dienen. Zoo'n paar van die smeerlappen — pardon! — komen met de Mekka-pelgrimschen hier binnen. En die snaken vragen er niet naar, of het u wel schikt, te worden opgeslokt."

voor Willemstad een kustvaardertje stukgeslagen, en aan eenige pondjes, het Barge-bad, en de kaden nog al schade aangericht.

Maar op de kust van Bonaire blijkt Neptunis het nog bonter te hebben gemaakt, naar hetgeen men den 14en October II. van de Playa aan de Amigoe schreef:

"Jammer dat de algemeene blijdschap over deze heerlijke regens nu zoo droef verstoord werd gisteravond, Zaterdag 13 October.

Reeds den geheelen dag stond de zee hol tengevolge van den zuidwesten wind, die 's middags in hevigheid toenam en 's avonds zulk een deining en grondzeën veroorzaakte dat verschillende barken, goletten en booten op het land werden geworpen met anker en boei en al.

De „Linda Rosa" is aan splinters geslagen.

Een Engelsche golet, met 1000 vaten mest geladen, kwam op 't land, evenals de „Orichili" en 2 booten.

Bij de zoutpannen van den heer Hellmund sloeg een Amerikaansche brik op het land, ook een golet welke voor Slagbaai geankerend was.

Het is een treurig gezicht hier aan 't strand. Wat een verwoesting heeft de zee aangericht! Misschien zijn sommige barken nog wel weer te kalefateren, maar zij hebben toch heel wat averij geleden."

Op de kust van Aruba werd de met phosphaat geladen brik „Koh-i-Nor" stuk geslagen, waarvan een man, de bootsman van het schip, verdrong bij een poging om het vaartuig beter aan de boei te verzekeren.

Het schijnt evenwel dat de overdrijving aan Reuter werkelijk niet vreemd is geweest, toen dit agentschap omtrent de kolonie een bericht in de wereld zond, als hadde het noodweer daar alles op z'n kop gezet.

Hoezeer nu de overvloedige regens, ook op de Bovenwindsche eilanden gevallen, overal in de kolonie de hoop op een goeden oogst doet ontstaan, trekken de luitjes er toch bij risjes tusschen uit om elders werk te zoeken. In de Amigoe van den 6en October II. lezen we toch het volgende:

"Met het Fransche stoomschip „La Normandie" zijn 23 mannen vertrokken om in Panama bij het uitgraven van het kanaal werk te zoeken. Ook is weer een partij naar Orchilla gegaan voor de phosphaatmijnen, terwijl Donderdag met de Hirondele wederom 15 arbeiders naar Maracaibo trokken, waar men hoopt dat de Asphalt compagnie spoedig haar werkzaamheden zal hervatten. Van de Bovenwindsche eilanden trekken verschillende lieden naar Suriname voor den spoorwegaanleg.

Volgens El Imparcial is er overvloed van werk in de stad Coro bij de vezelindustrie, een ieder die werken wil, kan daar werk vinden.

Op de Benedenwindsche eilanden zal weinig lust voor Suriname bestaan, de bovenwinders zijn beter gewend aan een vochtig klimaat. Ook hopen wij, dat er weinig lieden naar Panama zullen gaan. Ziekte zal daar niet uitblijven, en dan komen ze, als ze het leven er niet bij inschieten, weer hier maanden en maanden lang uitzielen, net als de lieden die van Suriname terugkwamen. Zulk een werkverschaffing brengt geen geld, maar ellende en armoede onder het volk. Reden waarom wij hopen, dat dergelijke emigratie niet zal worden bevorderd maar eerder tegengewerkt.

Is het noodig dat elders werk worde gezocht, dat men die in Venezuela, Orchilla, Coro en Maracaibo zoek. Ons volk kent dit werk, het klimaat en de

Zij namen afscheid van elkander. De zendelingen, père Dieudonné en een ander, gingen naar hunne missie, de consul naar zijn kanselarij en Rosen naar de Deutsche club terug. Krome ging met Maleen mee.

"Er zijn aan de kust onlusten uitgebroken," sprak hij op ernstigen, zachten toon. „De Arabieren beginnen zich heftig tegen ons te weer te stellen. Wat wordt er van hun slavenhandel, als wij ons in hun kustplaatsen als heer en meester vestigen? Niet waar? De slavernij in nu eenmaal de grondslag van hun economisch bestaan. Ik verwacht, dat binnenkort de storm over de geheele linie zal losbarsten, en ik vind het heel goed. Zonder dat is de trage massa uit Duitschland toch niet uit haar onverschilligheid wakker te schudden."

"Mijn man!" mompelde zij verschrikt. „George is toch niet in gevaar?"

Hij wenschte dat het zoo was, maar hij zeide op geruststellenden toon:

"Tusschen de plantage van Kramer en de kust is alles rustig."

Dat was intusschen maar een verzinsel, opdat de geliefde vrouw zich niet angstig zou maken.

"Ik kan het niet meer verdragen, haar treurig te zien," dacht hij, over zichzelf verwonderd. „Waar moet dit alles op uitloopen?"

Nabij haar deur nam hij afscheid.

Zij vond beneden in het voorhuis een paar half-naakte, woest uitzierende zwarten.

De deurwachter trad haar tegemoet.

"Watsjensi," zeide hij. En verder vertelde hij nog van allerlei in zijn eigen taal, waarvan Maleen slechts enkele woorden verstond. Hij had het over „Bana Baroni", zooals de zwarten Dietlas noemden, dat begreep ze er wel uit.

(Wordt vervolgd.)

levenswijze aldaar en blijft dichter bij huis, zoodat er meer relatie is met de achtergeblevenen aan wie ze gemakkelijk eenig geld kunnen sturen. En na volbrachten arbeid zijn ze ook weer gauwer thuis."

Omtrent de hoedenindustrie ontleenen wij aan meergenoemd blad dat de eerste groote bestelling n.l. van 500 fijne hoeden, onlangs is ingekomen, terwijl in de Deutsche Hutmacher-Zeitung Curaçao-Stumpen worden geadverteerd door een importeur te Hamburg.

Men schijnt dus met die industrie op den goeden weg te zijn, wat ons te meer genoegen doet, daar dit nu een zaakje is, door Curaçao zelf aangepakt, en met betrekkelijk geringe middelen, waarbij het bestuur toen de steen eenmaal aan het rollen was gebracht, ook een handje hielp, naar we hopen tot een goed einde te brengen.

Jan Paul schijnt het met zijn voorslag om Statius maar aan broeder Jonathan te verkoopen niet zoo ernstig te hebben gemeend en in een booze bui zich een beetje te hebben vergalopperd. Hij meent, dat het eiland voor den landbouw minder geschikt is, doch wel voor veeteelt en was wat boos, nu men zijn adviezen te dien opzichte niet opvolgt.

Die adviezen komen er op neer dat het bestuur het noordelijk bergland, dat voor een appel en een ei te koop is, zou naasten om daar een vetweiderij op touw te zetten, om den boel aan den gang te helpen. Waarom de Statianen dan zelf het zaakje niet aanpakken, dat zoo loonend moet wezen? Ze hebben geen geld. Dat komt meer voor. Maar is er wel geprobeerd om geld te krijgen? Wanneer Jan Paul nu eens 'n prospectus in mekaar zette, en aantoonde dat het statiaansch vee zeker aftrek zal vinden, en dan zelf of door een statiaansch consortium trachtte het kapitaal bijeen te krijgen op Statius, Curaçao, in het moederland of te New-York, onverschillig waar, zou het zaakje dan niet op betere grondslagen rusten, dan wanneer het bestuur eerst aan het vetweiden gaat, op hoop van overname door particulieren.

Mogelijk is evenwel het denkbeeld eener blijvende gouvernementshoeve voor Statius nog zoo kwaad niet. Wanneer het bestuur, als het zaakje goed gaat, later dan maar niet te hooren krijgt, dat het waar maar wat op te verdienen valt aan zich trekt.

Van Vreemde Koloniën.

Amerikaansche manieren. Aan de *Manila Times* van den 3en October II. ontleenen wij zonder commentaar en in overzetting woordelijk het volgende:

„Niettegenstaande het feit dat de schedels der slachtoffers van den Dagoberg nu in de straten van Jolo worden te koop geboden, wordt op goed gezag gemeld dat een andere ontevreden d a t o e een nieuwen val bereidt voor zijne misleide volgelingen. Betrouwbare berichten uit het Zuiden melden dat een vrij aanzienlijk hoofd van Soeloe, die tot voor weinige weken een maandelijkse toelage van 60 pesos van een mild gouvernement genoot de nieuwe oproermaker is. Er wordt gezegd dat hij er in geslaagd is een belangrijk aantal strijders om zich heen te scharen, en dat zij een sterke kota bouwen op een heuvel, ongeveer drie mijlen ten Zuiden van den Dajo-berg.

„De heuvel moet nog moeilijker te genaken zijn, dan die, waar de volgelingen van Adam in de maand Oktober de handen van kolonel Duncan's legertje kwamen te vallen. De priesters zijn weer bezig het steeds smeulend vuur van het fanatisme aan te wakkeren, terwijl de dapperen wapens en munitie vergaren, en hun voorraad speren en barongs aanvullen.

„Voordat hem zijn toelage werd ontnomen was de d a t o e in quaestie een groot vriend van het amerikaansch gouvernement en een bekende figuur in de straten van Jolo. Hij was ten eerste verbaasd toen hij op zekeren betaaldag van den betaalmeester hoorde, dat zijn naam van den lijst der getrouwen was afgevoerd. Hij maakte zijn opwachting bij den gouverneur doch slechts om te hooren, dat dat goede zaakje voor hem tot het verleden behoorde. Toen werd hij dol op zijne wijze, en zeide zoo iets in de landstaal van: „geen toelage, geen belastingen" en trok rechtstreeks de wildernis in.

„Er wordt niet verwacht, dat onmiddellijk zal worden gevochten; maar naar verluidt verwacht men in militaire kringen dat het er in het voorjaar van zal komen. Het duurt een tijdje om een kota te bouwen op zoo'n woesten heuveltop, en bezoekers te Manila, van Jolo komende, melden dat tot dusverre de autoriteiten schijnbaar geen notitie hebben genomen van den afvalligen d a t o e. In dat deel van den archipel wordt het als een vast gebruik beschouwd om den onrustigen elementen de gelegenheid te laten zich nu en dan te vereenigen op een plaats, waar het gemakkelijk is allen te gelijk uit te roeien; want het is in elk geval zeker, dat de dieven, moordenaars en misdadigers uit alle hoeken van het eiland zich om elken nieuwen standaard, die er wordt opgestoken, zullen scharen.

„Nu juist trekken de vreedzame Moros een belangrijk voordeeltje uit den verkoop der gebeenten van de krijgers van den Dajo-berg. Zij brengen de schedels naar Jolo bij twintigtallen tegelijk en verschillende kazernes zijn met deze verschrikkelijke reliquieën versierd. Er schijnt een onbepaalde voorraad te wezen. Na het gevecht op den Dago-berg hebben de autori-

teiten getracht de lijken der Moros te verbranden, na deze met petroleum te hebben gedrenkt; maar het bleek niet mogelijk. De heuveltop is bedekt met de bleekende gebeenten."

Pisang-vezel. De pisang, lezen we in de Straits Budget, komt ons voor in de kolonie en de maleische staten in genoegzame hoeveelheid aanwezig te zijn, om de hoop te rechtvaardigen dat iets gedaan worde om een nieuwe industrie in deze streken in het leven te roepen. Deze zou alleen bestaan in de extractie van de vezels van den pisangboom en het product naar de markten van Londen en het europeesche vasteland uitvoeren. Volgens een engelsch-indisch blad zou een babu te Calcutta na verschillende proefnemingen te vorigen jare er in geslaagd zijn de extractie te bewerkstelligen; en nu als gevolg van een proefzending naar Londen, heeft een firma van makelaars in vezelstoffen met hem een contract gesloten voor de levering van pisangvezels tegen 35 tot 40 ponden sterling per ton. Blijkens zijne ondervinding levert één pisangstam gemiddeld drie vierde van een seer (1 seer is in Noordelijk Indië ongeveer 8,5 hectogram) schoone, glinsterende langgstapelige vezel. Een volwassene kan, na een week oefening, omstreeks acht stammen verwerken, en de kosten voor de extractie van één ton vezel komen ingevolge zorgvuldige berekening op niet meer dan 55 roepies te staan. Wanneer men nu 40 roepies voor vracht, emballage, commissie, verrekking enz. per ton rekent, komt het geheel op 95 of in ronde cijfers op 100 roepies per ton te staan. Bij een prijs van 35 ponden sterling, is er dus een netto-winst van 560 roepies (448 guldens) per ton te maken, maar natuurlijk zal de prijs en dienengevolge ook de winst aanmerkelijk dalen, wanneer aan de industrie groote uitbreiding wordt gegeven, wat onder de gegeven omstandigheden niet mag uitblijven. Wanneer de berekeningen van den babu juist zijn, moet men zich verbazen, dat deze eigenschap van den pisangstam nog nooit is geëxploiteerd. Maar in het zakelijke leven onzer dagen is er weinig tijd over om zich ergens over te verbazen, en wij noodigen de chineesche towkays uit de zaak onmiddellijk ter hand te nemen en aan de wereld spoedig te laten zien, wat de Straits doen kan ten opzichte van den pisangvezel-export.

Reeds lang werd ook in Nederlandsch-Indië de mogelijkheid overwogen om de vezel van den pisangstam voor commercieele doeleinden te benutten. Men heeft daartoe o.a. getracht de philippijnsche varieteit, de a b a c a, die de Manila-hennep levert, in den archipel in te voeren, maar zonder goed gevolg. We hebben ook wel van proeven hooren gewagen ten aanzien van vezel-extractie uit andere inheemsche varieteiten, maar van een exploitatie op eenigszins belangrijke schaal nimmer gehoord. Daar zal intusschen het bericht uit Bengalen al wel reeds zijn doorgedrongen om tot nieuwe proefnemingen aanleiding te geven. Dat wij het bericht overnemen geschiedt evenwel inzonderheid met het oog op Suriname, waar de bananen-vezel ongetwijfeld een niet te versmaden bijproduct der bacoven-cultuur zou uitmaken.

De nieuwe fransche minister van koloniën. In Duitschland heeft men het noodig bevonden een man met commercieele ondervinding aan het hoofd der koloniale aangelegenheden te plaatsen, den heer Dernburg, aan wien daarbij de taak is ten deel gevallen om zoo mogelijk schoon schip te maken in een ambtelijken en niet-ambtelijken knoeiboel. De heer Clémenceau, onlangs met de vorming van een nieuw kabinet te Parijs belast, heeft gemeend den oostelijken nabuur in dit opzicht te moeten volgen en de portefeuille van koloniën aan den heer Milliès-Lacroix aangeboden, oud-koopman en burgemeester van Dax in het Departement der Landes en sedert eenige jaren senator en als zoodanig rapporteur voor den Senaat over het budget van financiën. De heer Milliès-Lacroix nam het aanbod aan en heeft nu blijkbaar groote plannen. Bij zijn optreden het woord voerende tot de ambtenaren van zijn departement, liet hij zich ontvallen, dat hij stipte eerlijkheid van hen verlangde, wat een weinig kwaad bloed zette, wijl daarin eenigermate kon opgesloten liggen, dat deze naar het oordeel van den nieuwen minister te wenschen liet. Milliès-Lacroix, die niet afkeerig van interviews blijkt te zijn, liet zich door den Petit Parisien uithooren en verklaarde toen, dat zijne stipte-eerlijkheidsparagraaf niet als een verwijt, maar slechts als een wensch moest worden opgevat.

„Het is van belang, zeide hij, aan de legenden een einde te maken, die van de koloniën het toevluchts-oord maken voor ambtenaren, die zich in het moederland onmogelijk hebben gemaakt. Het is noodig dat men wete dat zoo hier als elders slechts mannen behooren te zijn, aan hun plicht gewijd.

„Ik zal de noodige maatregelen daartoe nemen, en welke die maatregelen ook moge wezen, ik neem ze voor mijne verantwoording.

„Ik weet wel dat een minister niet in alle details kan treden van een zoo ingewikkeld bestuur als dit. Maar evenals ik verantwoordelijk ben voor het parlement, evenzoo eisch ik, dat mijne dienstcheft verantwoordelijk zijn tegenover mij. Telkenmale dat een hunner mij een rapport voorlegt, zal hij het moeten besluiten met bepaald geformuleerde voorstellen, waarnaar ik zal handelen.

„En evenals ik de bewezen diensten zal erkennen,

zal ik ook zonder mededoogen wezen tegenover de ambtenaren, die zich niet naar mijne bevelen schikken."

Koloniale schandalen op sjouw. De, om zijn ont-hullingen op duitsch-koloniaal gebied bekende afgevaardigde van den Rijksdag Erzberger kreeg den roen Juli II, bezoek van den rechter van instructie, die, naar aanleiding van de vervolgen wegens schendings van het beroepsgeheim tegen twee subalterne beambten van de koloniale afdeling van het departement van buitenlandsche zaken ingesteld, bij dien afgevaardigde een huiszoeking verrichtte. De rechter nam daarbij eenige den heer Erzberger behorende stukken mede, met de verzekering dat hij daar alleen kennis van wilde nemen en ze zou teruggeven, zonder dat iemand anders wie ook den inhoud zou te zien krijgen.

In plaats daarvan legde het parket beslag op de stukken en behield ze, terwijl de heer Erzberger bovendien vernam, dat het dossier niet alleen aan hogere koloniale ambtenaren was medegedeeld, tegen wie het compromitteerende stukken bevatten, doch dat twee dezer zelfs kanteekeningen hadden gemaakt op stukken, die zijn persoonlijk eigendom waren. Hij eischt in de Germania zijn dossier op en kondigt een voorstel aan den Rijksdag aan tot het benoemen eener parlementaire commissie van enquête naar de handelingen van het koloniaal bestuur, wat zijns inziens het enige middel is om eene definitieve en radicale zuivering te bewerkstelligen.

Bevolkings experiment. Koning Sisowath van Kambodja is van zijne fransche reis met zeer goede bedoelingen in zijn land teruggekeerd, dat onder andere kwalen nog aan die laboreert, eener voor de goede ontwikkeling van het land te geringe bevolking. Het schijnt namelijk dat het kambodjaansche ras, dat meer van het indo-germaansche heeft dan van het gele ras, waartoe de bevolking der andere tot Indo-China behoorende landen grootendeels moet worden gerekend, niet onder de krachtige menschensoorten kunnen gerangschikt worden. Rasverbetering is hier de leuze en met het oog waarschijnlijk op de gewenschte ras-eenheid, heeft het bestuur van Kambodja besloten de immigratie van Chineezers aan te moedigen. Hiertoe kunnen echter alleen celibatairen in aanmerking komen, die in Kambodja met vrouwen van het land moeten huwen, terwijl hunne kinderen geheel als Kambodjanen moeten worden opgevoed en op hunne beurt slechts met vrouwen van het land mogen huwen.

Een eerste bezending van 25 chineezers is reeds naar de provincie Soairieng gezonden om daar een dorp te stichten.

Nu we het toch over Kambodja hebben, tot de maatregelen, die zullen worden genomen, behoort ook de meerdere zorg voor het onderwijs. Het budget van het land is evenwel niet groot en veel zal dus niet kunnen worden verricht, maar een belangrijken steun zullen de autoriteiten vinden in de pagode-scholen, waar de bonzen de jeugd op voorvaderlijke wijze onderrichten maar nu van handleidingen zullen worden voorzien, die hun bij dat onderricht goede diensten kunnen bewijzen en dit laatste vruchtdragender maken.

Die pagode-scholen zijn zeer in aanzien bij de bevolking, zoodat zelfs een oud spreekwoord zegt: „bevindt ge u met uw vader en uw meester (het hoofd der pagode) op het water, en slaat de boot daarbij om, red dan eerst uw meester en uw vader daarna, zoo ge kunt."

Van zulke „inlandsche schooltjes" valt zeker wel wat te maken.

Mopperen en nog eens mopperen. De Engelsen in Indië zijn een zonderling volkje, schreef de Times of India. „Als Mozes Anglo Indiërs in de wildernis had geleid, dan zouden sommigen hunner geklaagd hebben over den smaak van het manna en den omvang der korrels. Deze moppermanie van onze gemeenschap is bijna in staat om (het gold hier een quaestie van reizigersvervoer) allen, die wat over het publiek verkeer hebben te zeggen, er toe te brengen, niets bij wijze van verbetering te beproeven."

Onze indische mopperaars staan niet alleen.

Een spoorweg voor Fransch Congo. Onder de leiding van den kapitein der genie Cambier heeft eene commissie, bestaande uit vijf officieren, w.o. een van de artillerie, drie van de genie, en een van de militaire administratie, waaraan 9 onderofficieren van de genie waren toegevoegd, het terrein verkend in Fransch Congo met het oog op den aanleg eener spoorwegverbinding tusschen Libreville en de Congo-rivier.

Den 7en Juni 1905 te Libreville ontscheept heeft de expeditie in negen maanden tijds de noodige terreinstudiën gemaakt, die tot de conclusie leidden, dat de aanleg van een spoorweg op niet al te groote bezwaren zou stuiten. Van Libreville tot Owendo zou van de Gabon kunnen worden gebruik gemaakt, die tot genoemd punt door groote zeeschepen kan worden opgevoerd. Van Owendo zou de lijn dan uitgaan naar N'Djolé aan den Ogoewé, om den loop dezer rivier te volgen tot hare samenvloeiing met de Ivindo, van welk punt dan het tracé naar de Likouala-Mossaka leidt, een bevaarbare tak van de Congo-rivier.

De lengte van den spoorweg zou ongeveer 850 kilometers bedragen. De heer Gentil, commissaris-generaal voor Fransch-Congo, doet thans zijn best de toestemming van het moederland te verkrijgen voor het sluiten eener leening, ten behoeve van den

aanleg. Het is niet te denken, dat deze toestemming uit zal blijven, waar inzonderheid ten aanzien van geheel West-Afrika, waaromtrent in Frankrijk blijkbaar groote verwachtingen worden gekoesterd, het spoorwegvraagstuk, voor die landen van zóó groot belang, steeds op welwillende belangstelling kan rekenen.

Van hoe groot gewicht het spoorwegwezen voor die streken blijkt uit het volgende rekensommetje betreffende de vracht van een ton goederen van Bordeaux naar Beyla in Fransch Guinea. Van Bordeaux tot Conakry bedraagt de vracht per stoomschip 20 franken; voor ontlading en overlading op den spoorweg zijn de kosten 6 franken; voor het vervoer per spoor tot Kindia bedraagt de vracht 154 franken; en dan komt er van Kindia tot Beyla voor het vervoer door dragers nog een sommetje bij van 1264 franken, zoodat in het geheel een bedrag van 1444 franken alleen aan transportkosten op één ton goederen komt. Dit bedrag kan indien de spoorweg Conakry-Kindia tot Beyla wordt doorgetrokken tot 500 franken worden gereduceerd, d.i. ongeveer 25 centen per kilogram, zoodat nog andere producten van die streek behalve het waardevolle caoutchouc of ivoor voor den uitvoer in aanmerking komen, waarvoor anders geen markt zou te vinden wezen, zoodat de productie zich tot de lokale consumptie zou moeten bepalen.

De Chineesche Bevolking van Medan.

In de *Sumatra Post* schrijft de heer P. B. van Staden ten Brink de volgende causerie, die zeer juist de daar heersche toestanden weergeeft.

Nu de Haagsche pers het zoo druk heeft gehad met de Chineesche missie, voel ik ook neiging iets te vertellen over onze Delische Chineezen.

In Nederland heeft men nu pas het schouwspel gehad van een officieel Chineesch gezantschap, bestaande uit personen van den hoogsten stand, ongeveer ten getale van 40. Zeven daarvan vormden het eigenlijk gezantschap, waaronder twee zeer hooggeplaatsten, de minister van eeredienst Tai Hoeng Tsji en de onderkoning of gouverneur van Fokkian Toean Fang de hoofpersonen waren.

Hunne kostbare zijden kleeren — aldus een reporter — fonkelden van het goud der belegsels op borst, mouwen en kragen, en vertoonden voorts verschillende ordeteekenen, meerendeels Europeesche groot- en kommandeurskruizen. Ook van onze Koningin ontvingen genoemde heeren het grootkruis der Oranje-Nassau Orde.

Zeer ten rechte, naar mijne meening, want men mag aannemen dat deze twee Excellentien in hun eigen land een zeer hoog standpunt innemen, wat betreft bekwaamheid in de leiding der buitenlandsche politiek.

Voor mij is dit sinds lang een uitgemaakte zaak dat het peil van beschaving van dit oude volk zeer hoog staat, zoodat ik mij zeer goed kan voorstellen dat indertijd de Europeanen in het algemeen bij hen als barbaren te boek stonden, wier opdringerige bemoeizucht tot elken prijs moest weerstaan worden.

Ongewijfeld zijn Europa en Amerika hun ver vooruit op het gebied der techniek, in wetenschappen en in kunst, maar dit is ten koste van de in het oude China zoo hoog gewaardeerde niterlijke en innerlijke aristocratie.

De Chineesche beschaving is voor de meesten onzer een gesloten boek, onze denkwijze geheel anders dan de hunne maar dit doet niets af aan de appreciatie der wezenlijke hoogte waarop China staat, vooral in de zoo eervardige traditiën van eeuwen her en waarvan we zoo nu en dan eens een enkele glimp mogen opvangen.

Deze gevoelens over het Chineesche volk gaven mij aanleiding eens een woordje te wijden aan de Chineesche bevolking van Deli, en meer speciaal van Medan, voornamelijk ten dienste van hen die wel eens een blik zouden willen slaan in het volksleven dezer belangwekkende natie.

Laat ons dus eens rondkijken in Medan, waar een nijvere, echt Chineesche bevolking van 7 à 8 duizend zielen als een kolonie op zich zelf staat, nagenoeg geheel ontsproten uit geëmigreerde koelies en derhalve uit de laagste volksklassen.

Wij hebben hier dus geen gelegenheid om veel kennis op te doen van de Chineesche hogere standen, maar ervaren toch dat de algemeene Chineesche volkszin meer en meer doordringt in onze stad, doordien de steeds voortschrijdende ontwikkeling van het directe verkeer met China den minder ontwikkelde Chinees zoo voor en na in staat stelt tijdelijk zijn geboorteland terug te zien, wat nauwere aansluiting teweegbrengt, en van daar meerdere belangstelling voor de jonge kolonie doet geboren worden.

Hoevele Delische Chineezen, koelies van oorsprong, hier tot welstand geraakt door de almachtige tabakscultuur, gingen niet hunne geboorteplaats eens opzoeken, kwamen ook van daar weder terug met verruimde en juistere blikken op toestanden en verhoudingen en plantten die weder over in de kolonie zelf, waardoor deze ten slotte wel een getrouwe afspiegeling moest worden van het oude moederland.

Wat we nu in de Medan van de Chineesche zeden en gebruiken opmerken, trekken we dus hoofdzakelijk uit den lageren, arbeidenden stand.

Desalniettemin is dat hoogst interessant.

Geenszins wil ik pretendeeren een bijzondere kijk op het besproken volk te hebben, wensch ook niet te poseeren als kenner, maar wel als een oppervlakkig, doch zeer toegeneegen opmerker. In die kwaliteit gevoel ik dan ook algeheele vrijheid alles neer te schrijven wat mijne aandacht trok. Ter zake alzoo.

Zoo rondwandelende in Medan's straten, valt wel het meest en het eerst op, de Chineesche schoenmaker. De ateliers liggen open en bloot aan de wandelgalerijen en men moet er wel een blik in slaan, aangetrokken als men wordt door dat tooneel van rustige nijverheid.

Een dozijn mannen zitten daar kalm en stil te werken, van 's morgens vroeg tot 's avonds 8 uur, steeds maar door naaiende, pikkende of slaande. De muren hangen vol afgewerkte paren zeildoeksche schoenen, slossen en muilen, van dooreen ongeveer f 1.50 het paar.

De maaltijden, drie keeren per dag, worden gezamenlijk in den winkel genoten. Ze zitten dan om een rond tafeltje, gewapend met een paar stokjes, uit klein inheemsch aarden bordjes te smullen, meestal rijst, gedroogde visch of varkensvleesch en wat gezouten Chineesche andijvie, sawi geheeten.

Ze vormen dan een zeer gezellig en vreedzaam kiekje. Zoo gaat het ook ongeveer in alle andere bedrijven en handwerken.

Daar hebt ge b. v. de ijzersmederijen en blikwerkers. Met een minimum van werktuigen wordt daar alles vervaardigd wat de huishouding en de nijverheid aan materialen behoeft.

Dan hebben we den doodkistenwinkel. Daar is houtbewerking natuurlijk hoofdzaak, de zware massieve ongefleurde kisten liggen opgestapeld ten gebuike gereed, aan aller bliken blootgesteld. Ze bestaan uit bak en deksel.

Dat ook daarbij, even als in den Haag, verschillende klassen bestaan, kon ik gewaar worden uit de meerdere of mindere soliditeit van maaksel en van materiaal.

Is de vorm van de doodkist steeds naar een vast model en dus eenvormig, een buitengewone virtuositeit ontwikkelt de werkman in de houtsnijkunst en bewerking b. v., voor nithangborden, om daarop letters, emblemen en lofwerk te voorschijn te roepen. Er is nog al wat afwisseling in de verschillende modellen van nithangborden; veel komen deze echter voor in den vorm van vertikaal opgehangen planken. Zoo ook de spreekborden, in de huizen opgehangen, waarop de vertikaal geplaatste letterteekens wijze spreken of gelukwensen te kennen geven. In dit genre is een groote varieteit, evenals de opschriften van prachtvaandels en die op de papieren lantarens, waarin ik steeds de gemoedelijke Chineesche wijsheid meen te lezen.

De nithangborden moeten echter aantrekkelijk wezen en reclame maken, en daarom zijn ze meestal van sierlijk gesneden lofwerk voorzien.

Eerst wordt de meer of minder solide houten plank met papier beplakt, waarop de figuren reeds geteekend zijn door de daarin geoefenden. Vervolgens beginnen de werklieden — waaronder jeugdige leerlingen van 10 tot 15 jaren — druk aan het figuurzagen en verder aan het afkerven en gladwrijven van de gezaagde bloemvormen.

Is dat zoover klaar, dan volgt het lakken en het vergulden met bladgoud, waarin ze zeer bedreven zijn. De rand wordt dan van Chineesch rood (vermiljoen) voorzien en ten slotte komt er een bruine breede lakrand omheen, waarna het bord gereed is.

Ik denk dat steeds op bestelling gewerkt wordt, want het aanhouden van voorraden zou verlies geven, door den sloopenden aard van het klimaat.

Dat onze tropische zon en tropische regens deze nithangborden al spoedig verhavenen, moest ik menigmaal met weemoed opmerken. In Midden- en Noord-China zal dat sloopingsproces wel wat langzamer gaan.

Natuurlijk conserveert zich dat snij- en verguldwerk binnenshuis veel langer dan in de open lucht. Dit is vooral op te merken in de Chineesche apotheken, waar het boekenhokje in den hoek van de toonbank steeds door fraai houtsnijwerk van gelijken aard als bovenbedoeld, is omgeven. Voor ons westerlingen is zulk een Chineesche apotheek een echte curiosity-shop. De apothekers maken naar het schijnt goede zaken; die ervaren kruidmengers zijn tevens doctoren. Steeds zijn er koopers aanwezig; de ouderwetsche vijzel doet zich veel hooren. Op het oog is er alles even ordelijk en netjes. Opium wordt er niet verkocht.

In de Chineesche wijken van Medan treft men voorts vele goud- en zilversmidwinkels aan. IJverige werklieden ziet men daar ook den geheelen dag met soldeerlampje en blaaspijp werken. Hetzelfde merkt men op in de vele winkels der horloge- en klokkenmakers, waar ook groote voorraden tentoongesteld zijn. Al deze ateliers, vooral die van edele metalen, zijn fraai en rijk ingericht, in tegenstelling met die der ijzersmeden en blikwerkers, terwijl nog talrijke toko's voorzien zijn van Europeesch materiaal voor beide vakken.

Sommige Chineesche bedrijven dragen een uitheemsch cachet, zooals de meubelmakerijen die alleen Europeesche modellen volgen, rottanvlechterijen naar Singaporenschen smaak, kleermakerijen naar de behoefte van Europeanen, Maleiers, enz. wasch- en strijkinrichtingen naar id. id.

Echt-Chineesch daarentegen zijn weer de volksrestauranten en de draagbare gaarkeukens.

Daarbij zijn volkseigenaardigheden op te merken, voor een aankomend Sinoloog om van te watertanden.

Zoo werd ik steeds erg aangetrokken door de originaliteit van een ambulante straatkeuken, door een vakman getoerscht. Hij verkocht geroosterde eetbare voorwerpen van volstrekt onnaspeurlijken aard, geflankeerd door gebakken en ook gekookte reepen vleesch en spek van speenvarkentjes — zoo leek het mij toe —, tevens schonk hij in aarden kopjes een alcoholvrij vocht — thee of tjao — uit een zeer ouden tinnen kan, gegoten in den vorm van een draak, met koperen tong tot kraan.

Al de andere ambulante straatbedrijven nog op te sommen, zou mij te ver voeren; genoeg zij het te zeggen, dat door het geluid van kleine vernuftige instrumenten of door speciale kreeten kenbaar gemaakt wordt, overdag

zooel als 's nachts, wat er aangeboden wordt, *tout comme chez nous*, maar dan toch heel anders.

In sommige wijken ziet men op vaste plaatsen dagelijks geposteerd de klein-industrieelen, als schoenlappers, kleerverstellers en naaisters.

Eenige typen dier lieden staan mij nog duidelijk voor den geest.

(Wordt vervolgd.)

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië. 3e jaarg. No. 24.

Bevoegdheidstheorie en examenpraktijk, door F. P. H. Prick van Wely. — Volapük, door Dr. A. de Jong. — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël. — Een gezicht in Den Pasar (met teekening). — In memoriam: kolonel Raden Ario Majang Koro (met foto's). — In memoriam: luitenant W. C. Schäfer (met portret). — De races te Buitenzorg (met portret). — Koeto, schets uit Masenrempeoloe, door Oewa Tompo. — Over Theosophie. — Indische indrukken, door Carlo. Enz.

Indisch Genootschap. Vergadering van 23 Oct. 1906.

De Inlandsche Staat in de zending (voordracht, met discussie, door Alb. C. Kruyt).

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. September 1906.

De dollar en de gulden. — Nogmaals Malabar-pluk door J. H. F. Kiehl. — Een enkel woord naar aanleiding van het artikel van den heer van Dalfsen: „De veestapel in Ned.-Indië beschouwd in verband met zijn belang voor handel en industrie, door Dr. 't Hoen. — Klapperolie (elders Cocosolie of Coprah-olie genoemd, door H. Abrahamson. — Beschonwiugen over de voorstellen der Welvaart-Commissie in zake visserij, door G. N. Verloop. — Een en ander over Cuba. — Productenmarkt en wisselkoersen over Aug. en Sept. 1906.

De Indische Mercur. 13 Nov. 1906. No. 46.

Een proef met schaduwtabak op Deli. — Verbetering van suikerriet door selectie en kruising in Britsch West-Indië, door A. — Het dollarvraagstuk in Deli (vervolg). — Indische Begroeting. — Begroeting van Suriname en Curaçao voor 1907. — Een algemeene plantersbond op Java. — Vluchtige olië, door T. v. d. W. — Verslagen van Maatschappijen. — Uit Consulnre Verslagen. Enz.

Eigen Haard. 10 Nov. 1906. No. 45.

De inneming van Bonto-Batoe, door een ooggetuige (met afbeeldingen), slot.

Brengt een bezoek aan

BOEATAN,

PLAATS 9. DEN HAAG.

Permanente Tentoonstelling

van Indische Kunst en Nijverheid.

VERKOOP en NABESTELLING.

Toegang **VRIJ.**

Thee met Ind. gebak van 3—6 ure n.m.

Om uit te knippen.

INTEEBENBILJET.

De ondergeteekende.....

wonende te..... wensch

donateur-*trice* te worden der Vereeniging **Oost**

lid

en West tegen een jaarlijksche contributie

van f.....

den..... 190.....

Straat of gracht.....

Handteekening.....

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofd-bestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Theresiastraat 8. Den Haag.

F. VORST,
Handel in Comestibles.
Prinsestraat 103. - Noordeinde 155.
Vraag speciale prijscourant van
INDISCHE INGREDIENTEN
voor de Rijsttafel.

Steeds voorhanden prachtige grove
Japan-, Java- en Bassin Rijst,
Witte en Zwarte Ketan.
TELEPHOON 2785.

Huishoudkarntjes

worden met veel succes ook in de Koloniën
gebruikt, zijn zeer geschikt voor het maken van
versche karnemelk, slagroom en het klutsen
van eieren. Aanbevelend,

Riviervischmarkt 9, den Haag.
Landbouwkantoor, M. J. SPRUYT.

NIEUW
Malthusianisme.
Damesdeskundige.
MEVROUW ADRIAAN
Regentesse laan 362,
einde halte lijn 5.
Consult dagelijks, Zondags
op verzoek.

Heeren Rokers!
Bijzonder aanbevolen het merk
CONSULADO
een zeer geurige 3 cts. Sigaar
A G. AUDIER, Prinsestraat 134,
hoek NOORDWAL.

AUG. SAVELKOUL.
Voorheen J. VAXELAIRE & Co.
AMSTERDAM. — — — — — BATAVIA.
Singel hoek Heiligeweg. — — — — — Rijswijk.

Indische Uitrustingen.

VRAAGT GEILLUSTREERDE PRIJSCOURANT.

Koninklijke Brood- en Beschuifabriek. LENSVELT NICOLA.
DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.
LUNCHEON ROOM.
Haagsche Beschuif.

AGUILAR'S Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
VRAAGT PRIJSCOURANT.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG. Telefoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia, B. DE BAS & Co.

B. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel.
Bankastraat 4 I, Den Haag,
naast de Melkrichting „DE SIERKAN“.

H. v. DOOREN & Cie.
MODES.

DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjestad. 24 Leidschestr.

Restaurant KNAPPSTEIN
Vlamingstr. 15-17. Tel. 2479. Den Haag
Plats du Jour à 50 ct.
Diners à f0.80, f1.20 en f2.—
A la Carte dagelijks tegen matige prijzen.
Van 1888 tot 1902 Chef-Kok,
Rest. Riche, alhier.

BUITENLANDSCHE COIFFEUSE
biedt zich aan voor Kappen aan huis.
Specialiteit in Fransche Coiffure Indu-
lution Marcel.

E. SCHLEIDEN,
1e v. d. Boschstraat 145.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.
MAGAZIJN van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornoizen.
GASORNAMENTEN,
Huishoudelijke Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek Regentesse laan,
'S-GRAVENHAGE.

De Goedkope Winkel van
H. DE LA COURT.
Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

W. PAULUSSEN.
Drogist, SPUI 156 a
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPSTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

ELITE SHOES H. HESSELS & ZOOM

Importeurs van
Amerikaansch Schoeisel
Schoeisel voor Indië
Piet Heinstraat 117

Maat- en Reparatie-ateliers

Vos in Tuinstraat 4
tegenover „Hotel des Indes“

Onderwijs en Opvoeding.

Ondergeteekende, biedt een liefderijk
tehuis en goede opvoeding aan voor
schoolgaande kinderen, die hunne
ouders tijdelijk moeten verlaten, om onder-
wijs in Holland te genieten, te Kampen,
een stad bekend door hare goede inrich-
tingen van onderwijs.

Adres: A. VAN DER KUIJP,
34 IJselkade, Kampen.

„ADLER“ Schrijfmachine.

Onmiddelijk, vol-
komen en bijvend
zichtbaar schrift,
grootte doorslag-
kracht om tot
15-20 doorslagen
tegelijk met het
origineel te maken.

Bijzondere eenvoud in constructie, voorzien
van alle denkbare voordeelen. Voor Indië
de meest gewilde machine.

Hoogste onderscheiding Gouden Medaille,
Tentoonstelling van Gemeente-Admini-
stratie, gehouden te Amsterdam, Sept. 1906.

Imp.-Exp.: **B. J. RUBENS & Co**,
Amsterdam, 11 Nic. Witsenkade.
Telefoon 1923.

G. J. HEEMSKERK

OBRECHTSTRAAT 198 hoek REINKENSTRAAT.
Telefoon 3641.

Van af heden verkrijgbaar de Koffie en Thee
der **Firma de Wed VAN NELLE** te
Rotterdam.

Koffieprijsen p. ½ K.G.	Theeprijsen p. ½ K.G.
Rood merk . . . 60 cts.	Gebroken N ^o . 1 f 1.50
Zwart " . . . 54 "	Alternoo tea. " 1.25
Groen " . . . 52 "	Zuivere theeën " 1.00
Paarsch " . . . 50 "	" " " " 0.80
Ook verkrijgbaar	" " " " 0.65
Alex Meier Koffie	Thueré Thee
prijzen 57½, 67½, 80 ct.	f 1.50, 1.25, 1.00, 0.80

Aanbevelend, **G. J. HEEMSKERK.**

Ch. F. RIJKEN & Co.

Vleugels, Piano's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

JAN MESKER & Co.

Prins Hendrikstraat No. 48.
Complete Meubeleering van Huizen
in koop en in huur.
VERHUIZINGEN EN TRANSPORTEN.
TELEFOON No. 3983.

The High Life Tailor.
Regentesseplein 20. — DEN HAAG.

HEEREN-KLEERMAKERIJ.

Uitsluitend elegant werk tegen matige prijzen.

Bijzonder aanbevolen aan repatrieerenden.

UITRUSTINGEN voor Oost en West.

GEOPEND van 9 tot 6 uur.

Brückel Mutzenbach,
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat
'S-GRAVENHAGE.

Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

W. A. H. MEERSHOEK

IN
Groenten, Aardappelen, Fruit en
Comestibles.

Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

TRANSVALIA.

Prins Hendrikstraat 74.

ECHT JAEGER.

Dames Modeartikelen,
Kinderblouses, Jongensbroeken,
Geconfectioneerde ondergoederen
Corsetten.

Th. FRANKEN,

Confiseur, Patisier, Glacier,
Sumatrastraat 1g. bij het Kanaal.
'S-GRAVENHAGE.
Telefoon No. 1460.

Toko Bahroe,

Van Kinsbergenstraat 126
DEN HAAG.

SPECIAL ADRÉS voor
Versche Boemboe-Boemboe, Kroepoek
Petis Ikan, Petis Oedang,
Diverse Zuivere Siropen.
SAMBALANS. Dodol en Wadjieck,
import Grieksche Muskaat Wijn, enz.
Verzending Binnen- en Buitenland.
Billijke vaste prijzen.

Aanbevelend,
W BARNAS

J. J. REESER.

Meubeleering,
Behangerij, Stoffeerderij.
Piet Heinstraat 116. Elandstraat 76 en 86
Telefoon 1740.